

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

KOMPARACE ROLE ŽENY V KŘESŤANSTVÍ A ISLÁMU
A IMPLIKACE PRO SOUČASNOST

Diplomová práce

Bc. Nikola Medová

Vedoucí práce

Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, PhD.

Olomouc 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci napsala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 16. prosince 2016

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi, PhD. za odborné vedení a pomoc při sestavování diplomové práce. Děkuji také Mhиту Mertovi, Mgr. Danielu Matějkovi a Vladislavovi Donátovi za poskytnutá stanoviska k jednotlivým náboženským otázkám.

ABSTRAKT

MEDOVÁ, Nikola. 2016. Komparace role ženy v křesťanství a islámu a implikace pro současnost [Diplomová práce]. Olomouc: Katedra rozvojových studií PŘF UP v Olomouci. 81 s., 3 přílohy, česky.

Diplomová práce se zabývá komparací role ženy v křesťanství a islámu. Zjišťuje, zda má teoretický základ v Bibli a Koránu více rozdílných výkladů a jak se tyto rozdílné výklady promítají do náboženství v praxi. Srovnává také pohled islámu, judaismu a křesťanství na manželství a rozvod či polygamii. Práce se zaměřuje i na otázku zahalování žen a snaží se obsáhnout názory, které zahalování žen obhajují, i takové, které zdůrazňují hlavně odpůrci této tradice.

V úvodu práce jsou vysvětlené hlavní náboženské pojmy vztahující se k tématu, a je zmíněna role náboženství z hlediska psychologie jednotlivého člověka. Krátká část je věnována vzniku extremismu, který má souvislost s extremisticky laděnými výklady náboženství.

Rozbor akademických a náboženských textů zaměřených na otázku postavení ženy a její role v dobové společnosti uceluje představu o rozdílnosti původních textů a jejich rozšíření v praxi po celém světě.

Snahou práce je rozšířit znalost ženské otázky v náboženství a přiblížit záměr teoretického podkladu v Bibli a Koránu. Ne všechny náboženské praktiky opírající se o Korán a Bibli jsou v souladu s textem knih, případně s jejich nejrozšířenějším výkladem.

Klíčová slova: Bible; Korán; Starý zákon; Nový zákon; židovství; křesťanství; islám; sexualita žen v náboženství; zahalování; manželství; rozvod; polygamie

ABSTRACT

MEDOVÁ, Nikola. 2016. Comparison of the role of women in christianity and islam and the implication for present [Diploma theses]. Olomouc: Department of international studies, Faculty of Science, Palacký University of Olomouc. 81p., 3 Appendix, in Czech language.

This Master thesis focuses on the comparison of the woman's role between Christianity and Islam; using the Bible and the Quran as starting points based on their significance within each corresponding religion. The aim of this study is to identify the theoretical basis of such explanations. It shall examine how they are reflected in real life, through concepts such as marriage, divorce, polygamy and will include a special mention on the fact of veiling taking into consideration the opinions for and against it.

It is necessary to understand the fundamentals of each religion, alongside the key concepts as well as the role of the religion regarding the psychology of people. This shall be covered in the first part of this text, in addition to a short mention to the origin of extremism and how it is applied to each religion.

The analysis of the academic and religious texts focuses on the topic of the status of the woman and her role in the society. This is to provide an idea about the differences between what is written in the original texts and how it is being interpreted around the world.

The purpose of the thesis is to broaden the knowledge about the role of women within religion using the Bible and the Quran. As a result, it is proved that not all the practical occurrences and practicing of the most important religions are consistent with their theoretical base and official explanations.

Keywords: Bible; Quran; Old Testament; New Testament; Judaism; Christianity; Islam; woman and sexuality in the religion; veiling; marriage; divorce; polygamy

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Nikola MEDOVÁ
Osobní číslo: R130098
Studijní program: N1301 Geografie
Studijní obor: Mezinárodní rozvojová studia
Název tématu: Komparace role ženy v křesťanství a islámu a implikace pro současnost
Zadávající katedra: Katedra rozvojových studií

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je analyzovat a komparovat postavení a role ženy ve dvou největších světových náboženstvích - křesťanství a islámu. Práce bude zkoumat a srovnávat roli ženy a její vývoj v Bibli, Koránu a jejich různých výkladech a interpretacích, jak v průběhu historického vývoje, tak v současnosti. Práce se také pokusí odpovědět na otázku, zda je náboženství zásadním faktorem, který determinuje soudobé postavení a roli ženy ve společnosti.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Bruce, Lawrence, O koránu, Praha: Beta, 2007 ISBN 978-80-7306-316-0
Reeber, Michel, ISLÁM, Brno: KMa s.r.o., 2008 ISBN 978-80-7309-499-7
Netton Ian Richard, Islam, Christianity and Tradition: A Comparative
Exploration, Edinburgh University Press, 2006 eISBN: 978-0-7486-3025-7
Seedat Fatima, Islam, Feminism, and Islamic Feminism: Between Inadequacy
and Inevitability, Journal of Feminist Studies in Religion Vol. 29, No. 2, 2013
Online na <http://www.jstor.org/stable/10.2979/jfemistudrel.29.2.25>
Sharif Rashda, Women in Islam, European Judaism: A Journal for the New
Europe Vol. 21, No. 1, JEWISH, CHRISTIAN AND MUSLIM WOMEN IN
DIALOGUE: THE BENDORF CONFERENCES, pages 28-33, Berghahn
Books, 1987 Online na <http://www.jstor.org/stable/41442936>

Vedoucí diplomové práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: 28. ledna 2014
Termín odevzdání diplomové práce: 16. dubna 2015

prof. RNDr. Juraž Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2014

1	Úvod	1
2	Metodologie a cíl práce	4
2.1.	Struktura práce.....	5
2.2.	Přehled literatury	6
3	Religionistika a její role v lidském životě	9
3.1.	Psychologie náboženství a religionistika	9
3.2.	Z čeho vzniká náboženský extremismus	10
4	Žena v Bibli	12
4.1.	Starý zákon a židovství.....	15
4.2.	Nový zákon a křesťanství	20
4.2.3.	Manželství a rozvod v křesťanství.....	26
4.2.4.	Křesťanství, sexualita a mateřství	28
4.2.5.	Ženy jako duchovní učitelky, mystičky a řeholnice.....	30
4.2.6.	Zahalování.....	31
4.3.	Implikace pro současnost.....	32
5	Žena v Koránu.....	36
5.1	Korán	36
5.1.1.	Interpretace Koránu.....	36
5.1.2.	Prorok Mohammed a ženy	39
5.1.3.	Polygamie, manželství a rozvod	42
5.1.4.	Islám a zahalování.....	45
5.1.5.	Ženy a islámské právo	48
5.1.6.	Implikace pro současnost.....	50
6	Porovnání interpretací Bible a Koránu.....	58
6.1.	Stvoření.....	58

6.2.	Mohammed a Ježíš ve vztahu k ženám	58
6.4.	Sexualita a mateřství ženy.....	60
6.5.	Zahalování	61
6.6.	Implikace pro současnost.....	62
7	Diskuze a závěr	64
8	Seznam použité literatury	67
	Literární prameny	67
	Příloha č. 1.....	72
	Příloha č.2.....	75
	Příloha č. 3.....	79

1 ÚVOD

Téma „Komparace role ženy v křesťanství a islámu a implikace pro současnost“, jsem si vybrala právě proto, že historie zná jen málo knih, které se setkávají s takovým nepochopením jako právě Korán, ze kterého islám vychází. Ten byl podle islámských věřících seslán přímo Bohem proroku Mohammedovi, a je tak považován za přímé slovo Boží.

V dnešní době je islám velmi aktuálním tématem, veřejnost však bohužel často zaměňuje islámský extremismus a terorismus s islámem a muslimy jako takovými. Události, které se staly 11. září 2001, rozpoutaly vlnu nenávisti a vyostřily boj mezi západní a islámskou civilizací. Na tuto předpověď poukazoval již v 90. letech významný americký politolog Samuel Huntington ve své knize *Střet civilizací* (2001), které ze začátku nikdo nevěnoval velkou pozornost. Podle autora se svět ve druhé polovině 20. století rozdělil na jednotlivé civilizační okruhy s odlišnými vizemi. Říká, že v budoucnosti nebudou války mezi jednotlivými státy, ale civilizacemi, do kterých je lidstvo rozděleno a kterých je podle něj osm. V současné době je kniha velmi aktuální, a to hlavně v souvislosti s nynější největší hrozbou, se kterou bojuje v podstatě celá západní kultura – Islámský stát a jiné další odnože islámských teroristických skupin.

Dalším diskutovaným tématem dnešní společnosti je právě postavení žen v muslimských společnostech a v neposlední řadě otázka zahalování. Jde ale opravdu o islám? Nebo jde o politický problém, který se za islám pouze schovává? Česká i zahraniční média informují o incidentech a útocích, které páchají skupiny schovávající se za ideologii islámu, ale podle mého názoru s ním nemají nic společného. To už ale křesťanská společnost v Evropě nevidí, protože média kladnou stránku většinově mírumilovného muslimského obyvatelstva a věřících nezveřejňují.

Základním zdrojem mé práce jsou Korán a Bible. Zároveň jsou použity nejrůznější dostupné dokumenty rozebírající jak Korán, tak Bibli. Dále jsou použity další knihy, které obě díla vysvětlují a podrobně popisují verše obou knih. Tyto verše jsou zasazeny do situací, ze kterých vyšly a které by měly sloužit jako návod pro poučení a chování věřících v jejich pozemském životě. Je tedy potřeba věnovat se

výkladům a chápat tyto knihy v rámci historického kontextu a daných situací, které se v nich staly. To se ve společnosti bohužel neděje a verše jsou často vytrhávány z kontextu a vykládány tak, jak se to politikům, vůdcům či jiným náboženským představitelům hodí. Takové jednání často neguje původní záměr a poslání víry.

Část diplomové práce je věnována rozboru Bible, která nemá tolik odlišných či extremistických výkladů jako Korán. Zaměřuji se na odlišnosti jednotlivých výkladů nejrozšířenějších církví a autorů. Jimi jsou převážně katolická, evangelická církev a baptisté. Ve své podstatě by se obě náboženství měla respektovat a muslimové by měli dokonce uznávat Mojžíše i Ježíše Krista jakožto předchůdce svého proroka Mohammeda. S tímto názorem již v dobách, kdy islám vznikal, nesouhlasili ani židé, ani křesťané, kteří poukazovali na to, že Ježíš nebyl pouhým prorokem.

Diplomová práce se zabývá především postavením ženy, a to jak v teoretické rovině, tak v porozumění a výkladu věřících v praxi. Snahou je najít souvislosti a porovnat, jak se náboženství staví k ženě jako takové a jakou jí islám a křesťanství dávají roli ve společnosti. Korán ženě věnuje jednu celou kapitolu a stejně jako Bible, odlišuje její postavení a práva podle toho, jestli je žena matkou, manželkou či dcerou. Podle tohoto statusu by se měla chovat ona ve vztahu ke společnosti, tak i společnost k ní. V této práci rozebírám postavení ženy v obou částech Bible, kterými jsou Starý a Nový zákon, a samozřejmě v Koránu. Velmi důležité je uvědomit si kontext, v jaké době a na jakém místě se náboženství utvářela. V dobách, kdy Bible vznikala, převládal jasný patriarchát. Až na základě Bible byla ve společnosti přiznána ženě určitá práva. Žena byla na prvním místě v rodině a děti ji musely respektovat stejně jako otce. Úctu si získala především jako matka. Komplikovanou situaci měla, pokud se stala vdovou nebo byla neplodná. I takové případy řeší Starý zákon a posiluje práva ženy.

Starý Zákon přibližuje postavení ženy v rané epoše židovských dějin. V Novém zákoně je žena zachycena opět v roli matky a manželky. Její důležitost je více zřejmá, a to hlavně díky Panně Marii, která je uznávána jako bohorodička. V některých textech se o postavení ženy píše výslovně, jinde explicitně.

V Koránu je ženám věnována celá kapitola, na kterou se muslimové velmi obracejí, pokud jde o otázku postavení ženy v jejich společnostech. Každý stát, národ či náboženská skupina, ke které se věřící hlásí, si ovšem tuto kapitolu vysvětluje

jinak, a tak můžeme vidět značné rozdíly i v rámci jednotlivých zemí. Například Tunisko bylo ještě před Arabským jarem v roce 2011 považováno za jednu z nejmodernějších a nejpokrokovějších muslimských zemí, protože se tamním ženám přiznávala významná práva jako například právo na předmanželskou smlouvu či rozvod a hlavně rovné postavení s muži před Bohem. Jako opak můžeme použít srovnání například se Saúdskou Arábií, kde žena nemá právo například řídit automobil.

Toto jednoduché porovnání dle mého názoru pouze dokazuje fakt, že Korán nemá jednotné výklady, a i když se muslimové často odvolávají na skutečnost, že na rozdíl od křesťanů, kteří mají několik vydání Biblí s různými úpravami textu, mají všichni muslimové (různé výklady) pouze jedno jediné vydání Koránu. Ani přesto se však na jeho výkladu v řadě aspektů neshodnou. Na rozdíl od křesťanství islám nemá žádnou centrální duchovní autoritu, jakou je například papež, a proto by se mohlo zdát, že jsou různé výklady běžné a často jsou dávány na stejnou úroveň. Papež je ale hlavou pouze katolického křesťanství a jiné církve vykládají věrouku na základě Bible jako takové.

Ve své práci se také zaměřuji na rozdíly mezi náboženstvím a tradicí, kdy jeden aspekt přetváří druhý, a tak na sebe vzájemně působí a ovlivňují se. Stává se tedy, že v důsledku tradic, které byly v určitém regionu ještě před příchodem daného náboženství, jsou právě islám nebo křesťanství v otázce role ženy označovány jako původce týrání či jen obecně nerovného postavení žen ve společnosti.

2 METODOLOGIE A CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je analyzovat a komparovat postavení a roli ženy největších monoteistických světových náboženství – křesťanství a islámu. Výklady Bible a Koránu jsou porovnávány jak v rovině teoretické, tak v každodenní praxi společnosti. Tři položené výzkumné otázky a jejich zodpovězení v jednotlivých kapitolách vedou k závěrečnému porovnání role ženy v obou zkoumaných pramenech, tedy v Bibli a Koránu a jejich výkladech. Práce zkoumá a porovnává roli ženy a její vývoj v Bibli, Koránu a jejich různých výkladech a interpretacích, jak v průběhu historického vývoje, tak v současnosti. Diplomová práce se také pokusí odpovědět na otázku, zda je náboženství zásadním faktorem, který determinuje soudobé postavení a roli ženy ve společnosti.

Práce si stanovuje tři základní výzkumné otázky, na které se snaží najít odpověď. První výzkumnou otázkou je „Jaké je postavení ženy v Bibli?“, na kterou odpovídá kapitola čtvrtá. Druhou otázkou je „Jaké je postavení ženy v Koránu?“, která je řešena v páté kapitole. Poslední, třetí, otázkou je „Jaké je porovnání postavení žen v Bibli a v Koránu, v jakých aspektech se výklady liší a v jakých se podobají?“. Na tuto otázku je zaměřena šestá kapitola, která porovnává a shrnuje výsledky předchozího zkoumání. Nachází podobnosti a odlišnosti v teoretických základech, které by měly vést k praxi věřících v jednotlivých náboženstvích.

Použitými metodami jsou převážně porovnávání různých vydání, výkladů a překladů Koránu i Bible a dále práce s literaturou zabývající se jak porovnáním samotným, tak jednotlivými knihami, postavami a částmi knih a jejich vysvětlení. Překlad Koránu a významy jednotlivých slov v cizích jazycích jsou zde použity pro srovnání a ujasnění možných nedorozumění v jednotlivých výkladech.

Hlavní metodou je metoda komparace, při které jsou hledány společné vlastnosti různých jednotlivých pozorovaných jevů a analýz. Na závěr práce je uvedeno srovnání, v mém případě dvou jednotlivých prvků, ze kterého lze následně vyvozovat závěry o rozdílnostech či podobnostech.

Dalším zdrojem, který je použit, jsou neformální rozhovory s věřícími představiteli obou náboženství. Na těchto rozhovorech jsou ilustrována srovnání teoretického základu a pochopení náboženství v praxi. Práce řeší čistě teoretický základ, na kterém jsou postavena nejvýznamnější a v současné době nejvíce diskutovaná

světová náboženství. Srovnává postavení žen v islámu, křesťanství a židovství, z hlediska teoretického podkladu jednotlivých výkladů a ukazuje rozdílné pojetí náboženství v praxi.

2.1. STRUKTURA PRÁCE

První stěžejní kapitola práce (třetí v pořadí) vymezuje důležité pojmy, které souvisejí s různými pojetími výkladů a vnímání náboženství. Zabývá se definicemi pojmů jako religionistika či psychologie člověka. V souvislosti se vztahem mezi psychologíí a religionistikou popisuje, jakou roli a funkci plní náboženství v našem životě a z čeho vzniká extremismus a extremistický výklad víry. Tato kapitola slouží jako vysvětlení toho, jak velkou roli náboženství hraje a jak ovlivňuje chování jednotlivců i celých společností.

Čtvrtá kapitola rozebírá Biblii jako takovou. V rámci této kapitoly je využit významný biblický slovník, který zahrnuje pohled křesťanské církve. Kapitola představuje pojetí ženy a přibližuje roli ženy v historii. Podkapitola této části rozebírá Starý zákon a židovství. Popisuje praktiky a tradice židovské společnosti a zkoumá roli ženy jak z historického hlediska, tak z teoretického pohledu Starého zákona. Současně tato kapitola zkoumá roli ženy v židovských společnostech v dnešní době a také dopady náboženství na rozvoj židovské společnosti. Druhá, neméně důležitá podkapitola se zaměřuje na křesťanství. Podrobněji se věnuje textu Nového zákona a zkoumá odchylky mezi dvěma hlavními směry – evangelickou a katolickou církví, tedy rozebírá, v čem se liší katolické výklady Bible s evangelickým a jaké jsou jejich výklady ve vztahu k ženě. V souvislosti s ženskou otázkou je nastíněn život Ježíše Krista jakožto vzoru pro věřící křesťany. Podkapitoly se dále zabývají otázkami, jako jsou historický vývoj postavení ženy v křesťanské společnosti, manželství, rozvod, sexualita, mateřství a jiné aspekty lidského života, ve kterých se objevuje žena.

Pátá kapitola se věnuje Koránu a islámu. Popisuje vztah proroka Mohammeda k ženám a zkoumá jejich postavení před příchodem islámu a v jeho raném počátku. Možná překvapivě odkrývá fakt, že islám byl ve své době v podstatě feminizující náboženství, které ženám přiznalo určitá práva a postavení v rodině i ve společnosti. Před příchodem islámu ženy v oblasti Arabského poloostrova neměly práva v podstatě vůbec žádná. Kapitola dále zkoumá výklady Koránu a porovnává

je s praktikami tehdejší i nynější společnosti. Důležitou částí této kapitoly je poslední část, která se zabývá výzkumem vztahu teoretického pojetí islámu a dnešních výkladů Koránu v islámských společnostech. Jako příklady jsou vybrány společnosti, praktiky a reformy, které se vždy odkazují na islám a jsou z různých států.

Šestá kapitola je věnována komparaci Bible a Koránu s ohledem na postavení ženy a jsou v ní uvedeny výsledky předchozího výzkumu. Jednotlivé problematiky jsou postaveny vedle sebe a vyplývají z nich rozdíly či podobnosti zkoumaných textů různých náboženství.

Sedmá kapitola představuje diskuzi a závěr, celkové zhodnocení předchozího zkoumání a porovnání. Shrnuje výzkum a poukazuje na problémy a úskalí, kterým bylo nutno čelit při bližším zkoumání základních textů. Z předchozích kapitol jasně vyplývá odpověď na otázku, zda jde náboženská praxe ruku v ruce s teoretickým pojetím základních náboženských pramenů, či nikoliv. Cílem práce je zjistit, zda se teoretický základ náboženských textů promítá v praktickém vyznávání víry.

Protože je islám v dnešní době velmi medializovaným tématem a kritizovaným náboženstvím, diplomová práce se na něj snaží nahlížet objektivně. V závěru práce je zhodnoceno, zdali je ve svém teoretickém základě islám velmi odlišný od křesťanství v přístupu k ženám.

2.2. PŘEHLED LITERATURY

Základní literaturou byly akademické články a knihy zabývající se rolí žen v jednotlivých náboženstvích. Nejdůležitější a nejkomplexnější zpracování komparace více náboženství obsáhla autorka Karen Armstrong, která se jako jedna z mála zabývá rozdílností v jednotlivých oblastech židovství, křesťanství a islámu a upozorňuje na rozdíly či podobnosti, které mají mezi sebou. Mezi její nejvýznamnější díla patří *The Battle for God* (2000), *Islam* (2000), *Muhammad* (1992), *A History of God* (1993) a *Through the Narrow Gate* (1997).

Základní prameny, ze kterých všechny akademické články či knihy vychází, jsou texty největších monoteistických náboženství, tedy Bible – Starého a Nového zákona - a Koránu. Důležitou součástí výkladu textů je také historické hledisko. Je důležité vycházet ze situace, která na určitém území a v dané době vládla. Právě

díky tomu je možno nahlížet na vznik svatých knih v souvislostech a lze určit, o čem pojednávají či na kterou událost poukazují.

Ve třetí kapitole je zmíněn krátký úvod do religionistiky. Záměrem této kapitoly je nastínit roli náboženství v psychice a životech lidí a taktéž vysvětlit původ extremismu. Právě různé situace a postavení lidí ve společnosti utvářejí difference ve výkladech. Někdy jsou tyto rozdíly nepatrné, někdy markantní. Důležitým autorem je Prof. PhDr. Pavel Říčan, CSc., který se mimo jiné specializuje na oblast psychologie osobnosti, pod kterou spadá právě psychologie náboženství. Dalším autorem je Bekir Karliğa, který se ve svém díle *Religion, terror, war, and the need for global ethics* (2013) zabývá rolí náboženství v lidském životě a popisuje, z čeho vychází extremismus. Oba autoři vysvětlují, jak náboženství vstupuje do každodenního života a ovlivňuje chování jedince a celé společnosti.

Hlavním pramenem čtvrté kapitoly se staly odborné a náboženské články osvětlující Starý zákon a to hlavně v kapitole o stvoření a ženě jako matce a jejich očišťovacích rituálech. Jako zdroj, který se prolíná podkapitolami o křesťanství a židovství, je použit biblický slovník, jehož části pojednávají o ženě. Autorem je významný český evangelický biblista a teolog Adolf Novotný. Dalším je dílo uznávaných katolických autorů, které je významné pro katolickou církev po celém světě. Třetí slovník pochází od anglických autorů protestantské církve. Tyto prameny jsou důležitou součástí každé z církví a jejich představitelé se jimi řídí a vychází z nich.

Podkapitola věnovaná křesťanství vychází z oficiálních stanovisek katolické a evangelické církve, katechismu katolické církve, eklektiky Jana Pavla II. jakožto oficiálních a nezpochybnitelných textů, kterými by se měli řídit čelní představitelé církví. Dále zahrnuje vědecké texty vycházející z rozborů Starého a Nového zákona, které jsou vnímány komplexně a snaží se porozumět prvotnímu záměru původního textu. Za evangelickou církev v praxi promluvil farář Daniel Matějka z Moravče, který poskytl část svého kázání k tématu zahalování žen, sloužící jako stanovisko z praktického života. Krátký rozhovor s biblistou Vladislavem Donátem doplňuje práci o pohled baptistické církve. Tyto rozhovory ilustrují náboženství v praxi a představují jedny z mnoha výkladů, které jsou šířeny mezi praktikující věřící.

Pátá kapitola zabývající se islámem se opírá o oficiální texty i články nejrozličnějších autorů. Za české autory je významným představitelem profesor Luboš Kropáček,

který je předním českým islamologem a arabistou. Jeho studie a monografie obsahují podrobný výklad o islámském náboženství, jeho vzniku a vývoji, vysvětlují kořeny extremismu a zabývají se také rozšířením islámu v praxi a jeho rozdílnostmi v určitých částech světa. Dále kapitola obsahuje vyjádření Muhita Merta, rektora bývalé istanbulské univerzity Fatih University, který na ní dříve působil jako děkan teologické fakulty.

3 RELIGIONISTIKA A JEJÍ ROLE V LIDSKÉM ŽIVOTĚ

3.1. PSYCHOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ A RELIGIONISTIKA

Náboženství již od svého počátku určitým způsobem ovlivňuje společnost. Tabu, která obyvatelstvo různých kontinentů provázela od pradávna, jsou řešena již v primitivních náboženstvích. Ta neměla za úkol pouze přikazovat či ovládat masy lidí, ale ve všech náboženstvích najdeme i funkci ochranou, jako například zákaz sňatku s příbuznými, ochrana přírody, majetku či zdraví (Weber, 1998).

Definice náboženství uvádí, že jde o fenomén rozmanitý a historicky proměnlivý a jeho projevy se značně liší v různých kulturách a společnostech. Velký vliv na náboženství má také množství existujících tradic a tendencí v nejrůznějších směrech, ať už se jedná o filosofii, sociologii, antropologii, psychologii či teologii, protože každý z nich vymezuje svůj předmět z jiného úhlu (Říčan, 2007). Podle Karlíga (2013) může být náboženství definováno jako seznam pravidel a principů, které byly seslány Bohem, aby vedly lidskost k radosti na tomto světě a po něm. Nejstarší náboženství vznikala společně s lidstvem a vývojem člověka.

Již první vysvětlení toho, co se děje v lidském životě, stvoření světa, přírody, zvířat a lidských bytostí, bylo založeno na náboženském principu. To vedlo k tomu, že právě náboženství hrálo a stále hraje velmi důležitou roli. Lidé nejsou schopni determinovat svoji vlastní identitu bez víry, stejně tak jako nemohou najít své místo, roli a status na tomto světě. Je celkem jasné, že člověk je nejváženějším a nejdůležitějším stvořením zde na Zemi (Karlíga, 2013).

Pokud jde o otázku náboženství, vzdělání nebo společenského prostředí, je jakýkoliv aspekt pozice žen a jejich budoucnosti je velmi komplexní. To, jak hluboce žena proniká do různých odvětví sociálního života, se odvíjí od sociálních tradic dané společnosti, které jsou označovány za náboženské. Právě tyto tradice vrhají někdy zkreslující pohled na různá náboženství (Llorent-Bedmar a Llorent; 2014).

Existuje také pojem psychologie náboženství, který je velmi důležitý. Jedná se o odvětví psychologie, jehož předmětem je náboženství. Zkoumá setkání dvou jedinečných útvarů, a těmi jsou psychologie a náboženství. Neměli bychom přitom

zapomenout na fakt, že psychologie jako věda je vynálezem Západu a takto na ní musíme i pohlížet (Říčan, 2007).

Psychologie má svůj původ v řeckém slově *psýché*, který se překládá jako duše. Moderní empirická psychologie pracuje s pojmem duševního vjemu, který má zahrnovat vjemy, představy, vzpomínky, city, myšlenky či prožitky. Psychologie ve své metodě i v poznacích rozsáhle navazuje na náboženství (Říčan, 2007).

3.2. Z ČEHO VZNIKÁ NÁBOŽENSKÝ EXTREMISMUS

K tomu, abychom porozuměli výkladům náboženských textů, je nutné si ujasnit, kde jsou kořeny původního náboženství a co vede k jejich odchýlení a příklonu k radikálnímu výkladu. Platí to jak pro celé směry, vedoucí k určitému způsobu života a vyznání víry, tak pro detaily v náboženství, jako jsou například role jednotlivých pohlaví, manželství, atp. Obecně mají podle Webera (1998) ženy v náboženství podřadné místo. Každá žena mohla být „svatá“, ale zároveň může být postavou, která představuje hřích. Kněžky byly v některých náboženstvích důkazem rovnoprávnosti mužů a žen, ačkoliv dále připouští, že i v křesťanství a židovství je žena ne vždy rovná muži.

Náboženští fundamentalisté ve snaze o přežití proměňují víru na prostředek útlaku, v některých případech až v násilí. Většinou jde o selektivní chápání určitého náboženství a jeho prvků. Fundamentalismus překrucuje víru a její smysl obrací v opak či vytrhává jednotlivé situace z kontextu a jejich smysl pak vysvětluje po svém. Fundamentalismus je možné chápat jako postmoderní hnutí, které zavrhuje některé novodobé principy a touhy. (Armstrongová, 2008, 200, 201)

Jako příklad je uvedena ilustrace problému fundamentalismu v náboženství na příkladu islámu. Abychom plně porozuměli procesu islámské politické radikalizace v muslimském i nemuslimském světě, je důležité ujasnit si několik pojmů. V první řadě je nutné vysvětlit pojem *jihad*. V arabštině toto slovo znamená „usilovat“ či „snažit se“, ale také „boj“. Proto je *jihad* často spojován s takzvaným „agresivním šestým pilířem islámu“. Nicméně islám rozlišuje pouze pět pilířů, jimiž jsou: 1. Prohlášení víry (*sahada*), 2. Modlitba (*salat*), 3. Půst (během měsíce *Ramadánu*), 4. Dobročinnost (*zakat*), 5. Cesta do Mekky alespoň jednou za život (*hajj*) (Karlička, 2013). Pochopení a vysvětlení těchto pojmů historicky vede ke konfliktům.

Lze říci, že již po Mohammedově smrti (632 n.l.) vznikaly neshody mezi muslimy, které vedly k extremistickému výkladu islámské víry. Tyto neshody měly často prvopočátek v politickém uskupení a v otázce moci. I v dnešní době se islámský extremismus a terorismus definuje jako plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytyčených cílů (Ministerstvo vnitra ČR, 2009).

Muslimská fundamentalistická hnutí jsou inspirována několika ideologi, jako je například Qutb, jenž ovlivnil všechny sunnitské extremistické ideologické směry. Jednou z těchto organizací, které se jím nechaly inspirovat, byl i Talibán, který od roku 1994 do roku 2001 převzal moc v Afghánistánu. Stoupenci tohoto hnutí se rozhodli navrátit k původnímu islámu. Ženy musely nosit závoj a nesměly vykonávat žádné zaměstnání. Znovu byly zavedeny tresty jako ukamenování či zmrzačení. Talibánská diskriminace žen je v jasném rozporu s Mohammedovou praxí a jednáním první ummy (Armstrongová, 2008, 199, 200). V dnešní době je nejmarkantnější a nejdiskutovanější extremistickou skupinou samozvaný Islámský stát, který ovládá část území Iráku a Sýrie. Jejich brutální činy jsou ospravedlňovány jedním z nejradikálnějších výkladů Koránu v historii (Weiss and Hassan, 2015).

4 ŽENA V BIBLI

Hlavní interpretací Bible se zabývá biblistika¹. Existuje řada biblických slovníků, které se dotýkají i tématu žen. Každý z nich k němu přistupuje jinak. Například evangelický autor Adolf Novotný (1992) popisuje přístup k ženě z historického hlediska.

Ve starověku a zejména na Blízkém východě neměla žena dobré postavení ani nebyla nijak dobře oceňována. Žena byla mužovým majetkem, s nímž si mohl nakládat, jak chtěl. Ženy v Athénách neměly nárok ani na vzdělání. Rozdíl v postavení ženy byl dán i regionálně, kdy ne všude měly ženy stejná práva. Ženy, které měly někdy lepší postavení, budily ve starověku spíše pozornost. Platón ve své Republice požadoval rovnoprávnost muže a ženy, ale tomuto ideálu bránily zvyky a místní názory. V Římě měla žena lepší postavení než například v Řecku či na Blízkém východě.

Postavení ženy ve společnostech závisí na tom, zda žena pracuje. To, že žena pracuje pro společnost, znamená, že je potřeba (Radel a Coppock, 2013). V Římě převládalo rolnictví, které při obdělávání půdy a rostlinné výrobě vždy potřebuje pracovní pár. Římské právo uznávalo jednoženství, stejně tak jako právo v Babyloně či Egyptě. Jak v Římě, tak v Řecku docházelo k častým rozvodům a ženy uzavíraly další nové sňatky. Ovšem již v té době bylo známo, že bude velebená ta žena, která je manželkou pouze jednoho muže.

Podle starého izraelského zákonodárství nebyla žena rovnoprávná s mužem a její úloha byla omezena pouze na roli matky. Výjimečně se na tomto území objevoval matriarchát, který je formou organizace společnosti, v níž dominují ženy. Jinak byla žena spíše pracovní síla, kterou mohl otec prodat do otroctví a která z moci otcovy přešla do moci manžela. V nové domácnosti bylo ženiným úkolem starat se o dobytek, chodit pro vodu, mlít obilí, vařit a šít oděvy. Žena na rozdíl od muže nesměla odmítnout sňatek. Pokud manžel zemřel a žena neprovedla tzv. levirátní

¹ Biblistika je důležitá věda zabývající se pochopením a interpretací Bible. K její správné interpretaci je nutné vyložit náboženské pozadí, které představuje náboženský život a prostředí, ve kterém se odehrávají biblické události. Právě toto zkoumání přináší nové výklady, směry a poznání (Štampach, 2008, 17).

sňatek², musela odejít zpátky ke svým rodičům nebo zůstala v domácnosti svého dospělého syna. Muž měl rozhodovací právo a mohl dokonce prohlásit ženiny sliby za neplatné. (Klašková, 2014)

V zákoně o sobotním klidu^{3,4} není výslovně jmenována manželka. Představitelé některých církví tvrdí, že se rozumí samo sebou, že do tohoto zákona spadá i manželka. Nicméně při pozdějším zvyku lpět na liteře to vedlo k důsledku, jenž se objevil v rabínském židovství. Z tohoto pak vyvstávají otázky, zda má žena stejná práva jako muž.

Dalším znakem nerovnosti bylo, že se vyžadovala věrnost pouze po ženě, zatímco muž mohl žít v mnohoženství. Obzvlášť pokud se s první ženou nedočkal potomka. Muž byl trestán pouze za cizoložství s jinou vdanou nebo zasnoubenou ženou. (Novotný, 1992)

Zvláště v rabínském židovství se objevuje podceňování žen. Nebylo vhodné se s ženou bavit, učit je Zákon pro ně znamenalo učit je výstřednosti. Žena nesměla svědčit, vychovávat děti ani předříkávat modlitbu u stolu. Stejně tak sociální práce byla vyhrazena pouze mužům a mnohoženství pro ně bylo připouštěno a bráno jako něco zákonného. Až kolem roku 1000 n.l. bylo mnohoženství v židovství zakázáno. V synagogách bylo pro ženy vyhrazené zvláštní místo za zamřížovanými okny či v tzv. předsíni žen. Naopak v kultu měly ženy značnou úlohu a některé náboženské slavnosti byly přístupny pouze jim. (Klašková, 2014)

Na druhé straně se Starý zákon v pozdější době staví k otázce ženy daleko pozitivněji a staví matku a otce jako rovnocenné pilíře pro rodinu. Ženy se mohly pohybovat volně na veřejnosti a měly přístup i k náboženským slavnostem. Měly dědické právo, pokud neměly syny, a mohly se podílet na volbě ženicha. V některých případech se mohly uplatnit i ve veřejné sféře života. O vlivu žen se

² Levirátní sňatek je takový, kdy si muž na základě biblického příkazu bere ženu svého zesnulého bratra, pokud zesnulý bratr nezplodil se svou ženou mužského potomka. (Nosek a Damohorská, 2010)

³ Exodus 20, 8-10: „Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočnutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách.“

⁴ Deuteronomium 5, 12-14: „Dbej na den odpočinku, aby ti byl svatý, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočnutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvůj býk a tvůj osel, žádné tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách, aby odpočinul tvůj otrok a tvá otrokyně tak jako ty.“

píše v mnoha spisech. V některých městech byla žena stavěna po bok muže, nebyla už otrokyní, ale jedinou manželkou. Těmito texty byl prohlubován a kodifikován manželský život. Někteří rabínští vykladači a apokryfní knihy zohledňují tuto linii, ale bývá to spíše výjimka, protože tradice nižšího řádu ženy je hluboce zakořeněná (Novotný, 1992, 1344, 1345).

To, jakým způsobem se rané křesťanství dívalo na ženu, je dobře znázorněno na pohledu na manželství. Manželé jsou podle Ježíše jedním tělem, a proto by člověk neměl rozlučovat to, co Bůh spojil⁵. Mojžíš připustil rozloučení pro malichernosti^{6,7}, zatímco Ježíš tuto možnost připouští pouze pro cizoložství. Dále Ježíš taktéž zakazuje nový sňatek rozvedených a nazývá ho cizoložstvím⁸. Do nového sňatku může vstoupit pouze vdova. Ježíš se ženami sice mluví, ukazuje správnou cestu či řešení různých situací, nicméně to stále neznamená naprostou rovnost.

Ve spisu Pavla je možné setkat se s určitým napětím mezi židovským a křesťanským pojetím ženy. Na jedné straně uznává jednotu muže a ženy, tím pádem rovnost mezi oběma pohlavími, ale na straně druhé připomíná, že prvotní hřích způsobila Eva a dodává, že muž je obraz a sláva Boží, kdežto žena je sláva mužova. Muž podle něho nebyl stvořen pro ženu, ale naopak. Stejně tak, jako je muž podřízen Kristu, je žena podřízena muži (Novotný, 1992, 1346). Podle Matějky (2016) lze právě ve spisu Pavla najít obě roviny vnímání ženy. Žena je vnímána jakožto rovnocenná partnerka muže (knihy Galatským), tak v některých pasážích jako podřízená muži (listy Korintským). Podle Matějky (2016) by se ale dalo říci, že převládá rovina, kdy je brána rovnocenně.

⁵ Bible, Marek 10, 8-9: „A budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuje!“

⁶ Bible, Deuteronomium 24, 1-4: „Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Ona vyjde z jeho domu, odejde a vdá se za jiného muže. Ale ten druhý muž k ní také pojme nenávisť, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. A nebo ten druhý muž, který si ji vzal za ženu, zemře. Tu její první manžel, který ji vykázal, si ji znovu za ženu vzít nemůže, když byla poskvrněna, neboť by to před Hospodínem byla ohavnost. Neuvalíš hřích na zemi, kterou ti Hospodin, tvůj Bůh, dává do dědictví.“

⁷ Bible, Marek 10, 4: „Řekli: Mojžíš dovolil napsat rozlukový lístek a propustit.“

⁸ Bible, Marek 10, 11-12: „Řekl jim: Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se vůči ní cizoložství; a jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství.“

4.1. STARÝ ZÁKON A ŽIDOVSTVÍ

Judaismus je estetické a silně tradiční náboženství. Max Weber (1998) přiznává, že „křesťanství a islám historicky navazují na toto náboženství a jsou jeho pokračováním“. Starý zákon je součástí svaté knihy křesťanů, i když křesťané připisují větší důležitost Novému zákonu.

Ve Starém zákoně jsou zmíněny tři ženy, které byly poctěny zvláštním způsobem. Jsou jimi Rút, prostá venkovanka, Júdit, která byla bohatou vdovou, a královna Ester. Předobrazy Panny Marie, jakožto požehnané ženy, jsou Eva, Júdit a Ester. Eva, pramáti, je typ Matky nového pokolení, takzvaných Božích dětí. Krásná Júdit, která žila jako vdova, porazila nepřitele Izraele a stala se předobrazem Panny Marie. Ester, prostá dívka, představuje královnu, jež svou přímlovou ochraňuje židovský národ. U těchto žen Písmo vyzdvihuje ctnosti. Například Rút vyniká láskou ke svým příbuzným, dobrými mravy a vírou v Boha. Později se stává manželkou vzorného Žida a počítá se mezi předky Ježíše Krista. Júdit je naopak oslavována za svou statečnost, lásku k vlasti a náboženství a získává si úctu společnosti. Kromě příkladů dokonalosti žen Starý zákon přibližuje hrdinské skutky takzvaného slabého pohlaví. Tak, jak jsou tyto ženy popisovány, by měly být určitým vzorem pro vlastnosti žen v reálné společnosti (Císař, 1995, 8).

Židovské náboženství hrálo zásadní roli při potlačování ženských forem posvátna. Jediný Bůh, kterého Židé uctívají, je mužského pohlaví. Historicky židovské náboženství nahrazuje polyteismus monoteismem a ženské božstvo mužským. Základní vztah k ženám je daný výkladem o stvoření v první knize Mojžíšově – Genesis. V neprospěch ženy zde svědčí hlavně skutečnosti, že byla stvořena až druhotně a že neuposlechla zákazu a neodolala pokušení. Důsledkem pro tento přestupek je trest v podobě vyhnání z Ráje, které je přeneseno na celé lidské pokolení. K ženě se obracejí přísná slova o rozmnožení jejího trápení a bolesti v těhotenství a při porodu. Bylo jí určeno, že bude dychtit po svém muži, který nad ní ale bude vládnout (Doležalová, 2004, 153, 154). Podle Matějky (2016) je ale nutné vidět v této kapitole i rozhrěšení, obracející se na muže, jež má stejnou závažnost a jež odsuzuje muže k doživotní tvrdé práci a obživě rodiny. Na druhou stranu Doležalová (2004) uvádí, že právě tato pasáž má důsledky, které je možné vyčíst z desátého přikázání, kde je na ženu pohlíženo jako na mužův majetek.

Důkazem toho je Exodus⁹ (20, 17), kde se o ní mluví jako o části mužova vlastnictví.

Tyto formulace se přenesly i do rituálních předpisů. Žena se po menstruaci či šestinedělí musela očistit a byla chápána jako zdroj znečištění. Byla vyloučena z náboženského života a v synagoze jí byl vyhrazen zvláštní prostor. Na druhou stranu byla její nepostradatelnou rolí právě role matky, kde se žena nedala nahradit. Byla to právě ona, která zachovávala biologickou i kulturní kontinuitu národa. Její role byla viděna především v domácnosti a jako důležitá rodinná jednotka (Doležalová, 2004, 154).

Postavení ženy a různé mýty o jejím vzniku byly podle tradic a dosavadních zvyklostí v mnohých regionech přepisovány v ženin neprospěch. Ve starověké Mezopotámii byla živá například tzv. hrnčířská teorie o stvoření lidstva, která měla souvislost s rozšířeným používáním hlíny. Mýty o stvoření člověka mají tedy několik nejednotných podob. Méněcennost a závislost ženy na muži byla podle Starého zákona ještě znásobena tím, že v neprospěch ženy byly přepracovány i babylonské mýty o vyhnání člověka z ráje, tedy že to byla právě žena, která neodolala pokušení hada a svedla Adama, čímž přivolala zkázu na celé lidstvo. (Gregorová, 1986)

Gregorová (1986) také vyzdvihuje pojem dědičného hříchu, který se podle ní přičítá jak zdravému rozumu, tak smyslu pro spravedlnost. Židovství se ve své podstatě zabývá spíše praktickými věcmi než duchovnímu cíli. Proto je obvinění Evy ponížením a sakrifkováním ženy jako takové, dále upevňuje mužovu nadřazenost a plný patriarchát. Zároveň se prvotním ženiným hříchem snaží vysvětlit lidské utrpení, existenci člověka a jeho stvoření celkově. Právě tradice dědičného hříchu má na svědomí ponižování ženy po celá staletí.

Hebrejské kočovné a polokočovné kmeny před přijetím judaismu vyznávaly polyteismus a žily v matriarchálním zřízení. Za každodenního života běžně přicházely do styku s jinými kmeny, se kterými se i mísily. Docházelo také ke vzájemným manželstvím a vztahům, častokrát pouze krátkodobým. U Hebrejců byla žena svobodná a mohla si za manžela volit, koho chtěla. Zůstávala ale u svého kmene, a pokud chtěl muž zůstat v jejím kmeni, musel za něj bojovat a chránit ho.

⁹ Exodus 20, 17: „Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.“

Dokonce se zde vyskytovala jak polygynie, tak polyandrie. Panenství ženy se nijak necenilo a známé byly i příbuzenské svazky. Starý zákon v některých svých příbězích popisuje polygynii, příbuzenské manželské svazky a zacházení s dívkami. Bible se podle Gregorové (1986) psala již za patriarchálních poměrů a fakta z doby, kdy judaismus vznikal, se překroutila. Hebrejská žena byla tedy svobodná a rovnoprávná mužům. Naproti tomu Izraelitka se již narodila do situace, která ji již od počátku stavěla do nevýhodné pozice oproti mužům. Celkové poslání ženy se považovalo za nečisté a ve Třetí knize Mojžíšově (Leviticus, 12, 15) se setkáváme s procesem očišťování rodičky po porodu a šestinedělí.

4.1.1. Interpretace starého zákona

Starý zákon ve svých příbězích popisuje ženu především jako mužův majetek a jeho poddanou. Příkladem tohoto může být text z První knihy Mojžíšovy (16), kdy Bůh ženě řekl „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“ Z tohoto verše plyne již prvotní podřízenost a role ženy.

V dalších příbězích uvedených ve Starém zákoně, jako například v příběhu o Jákobovi, se objevuje vztah mezi otcem, dcerami a budoucím manželem. Mladé dívky, dcery, si nemohly libovolně určit, za koho se vdají. Z příběhu o Jákobovi jasně plyne, že otec rozhodl, koho si mohou dívky vzít. Z Bible je patrné, že dívky si nevybírají svůj osud ani si nemohou určit, koho si chtějí vzít za muže, naopak muž si vybírá ženu. V knize Sírachovec, 36, 21 stojí „Žena si vezme kohokoli za manžela, ale pro muže není dívka jako dívka.“

V Páté knize Mojžíšově (Deuteronomium, 22, Ochrana cti ženy¹⁰) o příkazech vedoucích k ochraně ženské ctnosti je popisováno, jak je důležité, aby byla dívka panna, dokud se nevdá. Dívka, která již není panna, nemá žádnou tržní hodnotu. Stává se tak pouze břemenem svého otce. Proto muž, který ženu zneuctil, musí napravit jejímu otci škodu. Žena tak mohla být kupována či prodávána jako každý jiný předmět či zvíře. V První knize Mojžíšově (Genesis, 19) v příběhu o Lotovi je též příkladný důkaz o obětování ještě neposkrvněných dcer. Značí to přístup

¹⁰ Deuteronomium 22, 13-14: „Když si muž vezme ženu a vejde k ní, ale pak ji bude nenávidět, obviní ji ze špatnosti a bude o ní roznášet zlou pověst tím, že bude říkat: „Vzal jsem si tuto ženu, přiblížil jsem se k ní, ale zjistil jsem, že není panna.“

k ženě jako k majetku, se kterým si muž může nakládat dle libosti. (Zormanová a Drozdová, 2011)

Balabán (1997) však ve svém článku uvádí opačný názor. Výklad o stvoření ženy interpretuje tak, že Adam na něm nemá žádnou zásluhu, protože byl uvržen do hlubokého spánku, podle řeckých autorů označovaného také jako extáze. Dokonce tedy vyslovuje názor o kompletní rovnocennosti muže a ženy. *„Žena je muž sám, ale muž sám sobě skrytý, vyvedený ven jen samotnou Pravdou. Žena je tedy muži rovná, v pravdě pomocná, to znamená plně solidární, stejně svobodná jako muž – a přece protějšek. Žena je mužův bližní a přece mystérium.“* (Balabán, 1997, 40)

Muž má podle Bible opustit své rodiče a přilnout ke své ženě. Stěžejním vztahem není podle Balabána (1997) vztah otec – syn, ale muž – žena. Tento vztah není pokrevní, nýbrž je dán volbou, rozhodnutím i rizikem. Stejně tak autor přiznává, že žena je v Genesis zméněcenněna tím, že to byla právě ona, která svedla Adama. Texty Nového zákona jsou argumentačně opřeny o Starý zákon a některé taktéž připisují nadřazenost mužům, například v listu Pavla či v Prvním listu Timoteovi, který se na Genesis přímo odvolává. Tyto texty pak zacházejí ještě dál a odvolávají se na to, že první byl stvořen Adam a až poté Eva, což je závažný argument pro druhořadost žen. Na druhou stranu Balabán (1997) také uvádí, že Starý zákon v několika rovinách varuje před zvěčněním ženy, která nemůže být prodána a koupena. A to ani manželstvím. Podle Balabána (1997) má tedy žena ve svém biblickém odkazu reprezentovat Boha, být spolehlivou oporou muže a inspirovat ho.

Židovská společnost byla výhradně patriarchální. Žena hospodářsky ztratila svůj význam a tím se změnilo i její sociální postavení (Doležalová, 2004, 154). Z těchto výkladů tedy můžeme vyvozovat, že Starý zákon uznává muže jako hlavu rodiny, ale současně také dbá na ctnost ženy. Ženě Starý zákon připisuje nepostradatelnou roli v domácnosti a vidí ji v první řadě jako matku a životadárkyni. Ve společnosti a náboženském životě jsou ale práva na straně muže.

4.1.2. STARÝ ZÁKON A MANŽELSTVÍ

O manželství pojednává mimo jiné starozákonní kniha Tobiáš. Základem manželství je čistota a jeho cílem je plození a výchova dětí, vzájemná podpora a útěcha. Manželé by vůči sobě měli planit všechny povinnosti s věrností a láskou.

Volba životního partnera, kterého si může volit pouze muž, je velmi vážná a do manželství se má vstupovat s dobrým úmyslem. Podle Císaře (1995, 17, 23, 24) se dívka „*má nechat hledat, nezahazuje se a nedává se kdekomu.*“ Volba vhodného partnera se má dít podle vlastností a ne pouze podle krásy či majetku.

Třemi nejdůležitějšími známkami manželství jsou děti, nerozlučitelnost a věrnost. Protože je žena sledována a pozorována více než muž, bývá více vystavena nebezpečí ztráty dobrého jména a cti. Každá žena musí zvážit, jak působí její chování na druhé, i když ona sama může mít čisté svědomí. Nikdy nesmí dát sama příčinu k hříchu druhých. Musí si dát pozor na to, aby nikoho nepohoršila či nesvedla (Císař, 1995).

4.1.3. STARÝ ZÁKON A RODINA

V knize Rút jsou vyobrazeny ideální rodinné vazby a fungující domácnost. Jejím základem je úcta k matce, která se projevuje poslušností, mlčenlivostí, trpělivostí a důvěrou. Pro matku by se měli členové rodiny obětovat, protože člověk je málokomu zavázán tolik, jako právě svým rodičům. Žena je brána jako střed rodiny a drží ji pohromadě. Pokud žena dovede svými vlastnostmi udržovat šťastnou rodinu, z náboženského hlediska si tím zaslouží odměnu. Taková žena také přispěje ke spáse muže a zaručí duchovní prospěch svých dětí. Stává se tak navždy vzorem (Císař, 1995, 15).

4.1.4. SEXUALITA A MNOHOŽENSTVÍ

Starý zákon ve své knize Leviticus jasně vymezuje aktivity, po nichž se stávají muž i žena nečistými. Mezi tyto aktivity mezi jinými patří i pohlavní styk, porod, výtok či menstruace. Po pohlavním styku se muž i žena musí omýt a zůstávají nečistí až do večera. Pokud má žena pravidelnou menstruaci, je nečistá po dobu sedmi dní. Každý, kdo se jí dotkne, zůstává nečistý až do večera. Obdobně to platí pro věci, kterých se dotkne a které se poté musí vyčistit. Pokud by s ní měl muž pohlavní styk v době její menstruace, zůstává nečistý i on, po dobu sedmi dní. Pro muže platí obdobná pravidla, pokud trpí výtokem. (Bible, Leviticus 15; Leviticus 18)

Starý zákon také mluví o očišťování rodičky. Žena je po porodu nečistá po dobu určenou podle pohlaví narozeného dítěte. Pokud se narodí chlapec, je žena nečistá po dobu sedmi dní. Osmého dne se má provést chlapci obřízka. Matka pak setrvává v očišťování od krve po dalších třicet tři dní. Po tuto dobu se nesmí dotknout

ničeho svatého ani vejít do svatyně. Pokud ale porodí dívku, doba, kdy je matka nečistá, se zdvojnásobí. Bude nečistá po dva týdny a dalších šedesát šest dní setrvá v očišťování od krve. Po uplynutí těchto stanovených dob přinese žena do svatyně oběti. Jednu k rituálu zápalné oběti a druhou oběť za hřích. Kněz za ni vykoná smírčí obřady a žena se stane opět čistou (Leviticus, 12, 15). Proč se žena stává nečistou po dvakrát delší dobu po narození dívky a z jakého důvodu se požaduje oběť za hřích? Také toto naznačuje, že na ženu je ve Starém zákoně použito jiné měřítko než na muže.

Podle Matějky však Starý zákon hodnotí tělo a lidskou tělesnost kladně a sexualita v rámci manželství není problém (Matějka, 2016). Zajímavé jsou také interpretace otázky mnohoženství. Například podle Bellingera (1998, 255) je v Bibli, hlavně ve Starém zákoně, mnohoženství pokládáno za samozřejmost. Muži mají několik manželek či milenek, se kterými mají děti. Praktikování mnohoženství přetrvalo až do roku 1450 n. l., kdy se jednoženství stalo jedinou formou manželství. U sefardsko-orientálních Židů v arabských zemích je polygamie dovolena dodnes. Naopak Donát (2016) tvrdí, že Bible k mnohoženství nenabádá, ale hlásá, že muž má mít pouze jednu ženu.

4.2. NOVÝ ZÁKON A KŘESŤANSTVÍ

Díky židovským kořenům se křesťanství od počátku soustředilo na mužského spasitelského boha a ženský princip v něm nebyl zastoupen. Judaismus, na který křesťanství navazuje, a také sociální vzorce platné v rámci antického světa nejvíce ovlivnily vztah křesťanství k ženám. Tyto proudy vymezily prvotní sociální postavení ženy. Křesťanství potom navazuje a odvolává se zejména na texty o stvoření člověka a učení o prvotním hříchu. Důležitým prvkem ovlivňujícím vnímání této problematiky byl dualismus ducha a hmoty či duše a těla. V novozákonních textech je v pohledu ženy plno rozporů. Doležalová (2004, 151, 155) však zdůrazňuje fakt, že se v těchto textech jedná o nesoustavné zmínky a nejde v nich o systematická pojednání o ženách. Jedna linie vyslovuje určitou rovnoprávnost obou pohlaví, druhá naopak odkazuje na závislé postavení žen na mužích.

Podle Godefroe Kurtha (2013, 5, 6) patří role žen při šíření evangelia k pozitivním kapitolám z dějin křesťanství. Z dějin křesťanské civilizace se může zdát, že se

o zásadních zájmech a osudech rozhodovalo bez přispění ženy. Církev je vyloučila z mnoha aktivit, příkladem je zákaz kněžství či příkaz mlčet při různých shromážděních věřících. Pokud už církev ženám svěřila nějaké úkoly, šlo pouze o skromné role diakónek, neboli služek. Církev vykázala ženy z rozhodovacích funkcí a důležitých rolí a uzavřela je ve jménu důstojnosti jejich pohlaví v rodině. Ženy tuto roli přijaly a ze svého života v ústraní učinily svou přednost. Napomáhaly s obrácením na víru svých manželů i dětí. Jejich hlavní role spočívala v tom být manželkou a matkou a právě tím se staly spolupracovnicemi v šíření víry (Scherer, 1973). K christianizaci Evropy z velké části přispěla trpělivost a oddanost žen. V Prvním listu Korintským (7, 14) apoštol Pavel uvádí, že *„Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté!“* Právě z tohoto výroku učinila církev program apoštolátu žen. Křesťanským ženám je připisováno to, že dokázaly šířit či vlastním příkladem předávat učení, které slyšely z úst apoštola. Od prvního dne, kdy bylo evangelium hlásáno, však ženy v otázce odvahy a víry soupeřily s muži. Oficiálně byly ženy všude druhořadé, ale dokázaly si vybojovat pro své pohlaví čestné místo. (Kurth, 2013)

Na rozdíl od židovství křesťanské náboženství postoj k otázce pohlaví vysvětluje jinak. Pohlaví Boha zůstává v monoteistických náboženstvích mužské, a to hlavně díky svému původu již za dob kmenového uspořádání společnosti, kdy měl vedoucí postavení mezi bohy právě bůh války. Jeho boj s jinými bohyněmi o primární postavení mezi všemi bohy reflektuje méně pozitivní vnímání žen již v raných dobách. Na druhou stranu se zdá, že v některých primitivních společnostech byla žena vnímána s vyšší úctou než muž. (Armstrong, 2000)

S nástupem křesťanství byla ženská role potlačena. Až v dnešní době je po dvou tisíciletích opět obnovována přirozená spolupráce mužského a ženského principu (Sar, 2007, 13). Žena byla na základě Starého zákona brána jako majetek muže. Až s příchodem Ježíše byla hlásána ženská rovnocennost a rovnoprávnost s mužem. Apoštol Pavel pak v tomto učení pokračoval i v raném křesťanství. Pavel Ježíšovy myšlenky dotahuje do extrémů a aplikuje je v konkrétních sporech. Přiznává, že hlubší ideál je rovnocennost, ale musí se k ní dojít nenásilnou cestou, což je v patriarchální společnosti problém. Bohužel bylo Pavlovo evangelium sepsáno až dlouho po jeho smrti a křesťanské autority tak postavení ženy potlačovaly ve

jménu církve. Někteří náboženští vůdci v tomto výkladu pokračují a nadále dodnes odmítají rovnocenné postavení žen (Donát, 2016; Matějka, 2016).

Podle Katechismu katolické církve (1995, 104) je stvoření muže a ženy důkazem toho, že jsou oba chtěni Bohem. Obě pohlaví jsou si dokonale rovna a zrcadlí Stvořitelovu moudrost a dobrotu. Pro ženu je určující role matky a pro muže role otce a manžela. Muž a žena jsou stvořeni společně a jeden pro druhého. Úryvky z Bible, hlavně knihy Genesis (2, 18; 2, 23)¹¹, naznačují právě tento výklad. Žena, která byla stvořena z žebra muže, vyvolá v muži úžas a lásku. Sar (2007, 16) ve své knize uvádí, že je to právě žena, která je vždy spojena s láskou a krásou a která tvoří přirozenou podstatu umění. Ženský princip je ten, který věčně udržuje naši existenci a duchem naplňuje aktivitu mužského principu. Zajišťuje jednotu souhry vnitřních dualit, světla a temnoty, a vždy odebírá i dává krásu a dobro.

Apoštol Pavel, ve svém spisu udává dvě linie, jak pohlížet na ženu. Podřizuje ženu muži a zároveň navazuje na učení Ježíše, který ve svých evangeliích hlásá rovnocennost. Teologický základ k podřizenosti ženy muži, klade ve svém prvním listě Korintským, který vznikl zhruba dvacet let po Ježíšově smrti. V tomto spise nabádá ke správnému chování například při modlitbě.

„Rád bych, abyste si uvědomili, že hlavou každého muže je Kristus, hlavou ženy je muž a hlavou Krista je Bůh. Muž si nemá zahalovat hlavu, protože je obrazem a odleskem slávy Boží, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. Vždyť muž není z ženy, nýbrž žena z muže. Muž přece nebyl stvořen pro ženu, ale žena pro muže. Proto má žena mít na hlavě znamení moci kvůli andělům.“ (1 Korintským 11, 3-10)

Tímto výkladem druhé zprávy o stvoření položil apoštol Pavel základy k obecné nadřazenosti muže nad ženou. Dále ve svém úryvku Koloským 3, 18¹² vyzývá ženy, aby se podřizovaly svým mužům, *„jak se sluší na ty, kdo patří Pánu.“* (Bellinger, 1998, 276). Muži, naproti tomu, jsou jenom napomínáni: *„...milujte ženy své a nechovejte se k nim drsně.“* (Koloským, 3, 19) Rovněž se předpokládá, že toto napomenutí platí i pro ženy.

¹¹ Genesis 2, 18-23: *„I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby byl člověk sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“ Když vytvořil Hospodin Bůh ze země všechnu polní zvěř a všechno nebeské ptactvo, přivedl je k člověku, aby viděl, jak je nazve. Každý živý tvor se měl jmenovat podle toho, jak jej nazve. Člověk tedy pojmenoval všechna zvířata a nebeské ptactvo i všechnu polní zvěř. Ale pro člověka se nenašla pomoc jemu rovná. I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žebber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Člověk zvolal: „Toto je kost mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest.“*

¹² Koloským 3, 18-19: *„Ženy, podřizujte se svým mužům, jak se sluší na ty, kdo patří Pánu. Muži, milujte své ženy a nechovejte se k nim drsně.“*

Myšlenky o nadřazenosti či podřazenosti jednoho nebo druhého pohlaví byly ve své (poapoštolské) době přijímány různými způsoby. V několika úryvcích v první knize Petrově je napomenutí ženy použito v několika verších, kdežto napomenutí určené muži pouze jednou. (Bellinger, 1998, 277)

Stejně tak autor knihy Titovi (2, 1-5) z roku 100/110 n.l. píše: *„Ty však mluv, co odpovídá zdravému učení... Podobně starší ženy... Ať vyučují mladší ženy v dobrém a vedou je k tomu, aby měly rády své muže...a byly rozumné, cudné, staraly se o domácnost, byly laskavé a poslouchaly své muže, aby Boží slovo nebylo zneváženo.“* (Bible, Titovi, 2, 1-5) Tento úryvek taktéž dokazuje, že správná žena je taková, která se stará o domácnost a poslouchá svého muže. Tímto je i žena předurčena k domácím pracím a rodinnému životu (Bellinger, 1998, 277).

Pro pochopení role ženy v křesťanství je nutné rovněž zmínit Janovo evangelium – je vykládáno tak, že se právně v něm ukazuje opravdový charakter žen. Při setkání s Ježíšem ženu vždy provází tekutá látka, která znázorňuje biblické připodobnění. Jsou to látky, které se přeměňují, vypařují a mají v sobě určitou dynamiku. Tyto tekutiny připodobňují zvláštní charakter bytí ženy (Zatloukal, 2014, 49). Autorka Santiso (1981) tato přirovnání pojmenovává jako tajemství fluidity. Značí štědrost, dar bez kalkulace, nadbytek a přemíru a v neposlední řadě lásku. Na místech, kde jsou učedníci nerozhodní, ustrašení nebo zrazují, ukazuje evangelium ženy učednice.

Pro vývoj křesťanského učení a jeho pohledu na ženu jsou rovněž určující spisy řeckých filosofů. Platónovy spisy tvrdily, že mezi mužem a ženou není žádný zásadní rozdíl. Skutečností člověka je duše, která podle něj nemůže být ani mužská ani ženská. Díky tomuto tvrzení dospěl Platón k názoru, že muži a ženy tedy musí být v zásadě totožní. Díky této filozofii mohly být jeho studentkami i ženy.

Ve srovnání s Platónem měl Aristotelés opačný názor. Domníval se, že muži jsou ženám od přírody nadřazení. Muž je podle něj aktivní, tvůrčí, racionální a je stvořen k vládnutí, kdežto žena je pasivní, iracionální a stvořená poslouchat. Křesťanský filozof Augustin se inspiroval Platónem a tvrdil, že mezi duší muže a ženy není rozdíl. I přes to však zastával názor, že ve fyzickém světě je žena méně důležitým obrazem Boha. Má být „pomocnicí“, a tudíž je více spojena s pozemskými věcmi, méně duchovní a tím pádem i méně podobná Bohu. (Zenová, 2010)

Podle Tomáše Akvinského jsou muži a ženy stvořeni stejně, protože mají rozumnou přirozenost. Muž ale podle něj představuje obraz Boží dokonaleji než žena proto, že byl přímo stvořen Bohem. Bezprostřední stvoření u ženy chybí, protože ta byla stvořena z muže. Lze to tedy interpretovat tak, že muž i žena jsou si sice rovni na základě toho, že jsou oba rozumnými bytostmi, ale na stupnici dokonalosti je muž věrnějším obrazem Boha. (Zenová, 2010)

Podle Zenové (2010) nebyl rozdíl mezi mužem a ženou dán kulturně či evolučně, ale byl to Boží plán. Obě bytosti pocházejí z jedné lidské přirozenosti. To proto, že byli stvořeni jeden pro druhého. Pokud si položíme otázku, zda jsou muži a ženy stejní nebo rozdílní, odpovědí bude „Obojí.“ Zenová (2010, 30, 31) to vysvětluje tím, že *„jsme stejní, protože přicházíme ze stejného těla a sdílíme stejnou přirozenost, a jsme rozdílní, protože jsme muži a ženy.“* Díky této podobě i rozdílnosti dokáží žít muž a žena společně a s láskou jeden k druhému. Lidské tělo je základem této jednoty, protože ženské a mužské tělo do sebe zapadají. Zenová svou teorii shrnuje takto: *„Jsme stvořeni z jedné podstaty, která je ztělesněná dvěma způsoby, za účelem jednoty a společenství skrze opravdové a plodné darování sebe sama.“* (Zenová, 2010, 32).

4.2.1. INTERPRETACE BIBLE

Existuje několik verzí Bible. V češtině je nejrozšířenějším zdrojem český ekumenický překlad Bible, který vznikl mezi lety 1961–1979 a později byl několikrát revidovaný. Tento text je uznávaný všemi křesťanskými církvemi v rámci České republiky. Pokud bychom se ale na verze Biblí podívali podrobně, zjistíme, že v podstatě každá větší církev má své vydání. Největším rozdílem mezi vydáními Biblí je nejednotnost v množství biblických knih. Evangelická církev tyto knihy nepovažuje za původní texty, ze kterých by se mělo vycházet, a naopak je považuje za apokryfy. Například kniha Tobáš se vyskytuje pouze v katolických a pravoslavných vydání Bible. Tato nejednotnost přispívá k umožnění rozdílných výkladů Bible. (Matějka, 2016; Donát, 2016)

4.2.2. JEŽÍŠ KRISTUS A ŽENY

V rodokmenu Ježíše Krista se podle evangelia sv. Matouše vyskytují tři ženská jména ze Starého zákona. Jsou jimi Rachab, Rút a Bat-šeba. První ženou je pohanka a nevěstka, další Moabitka a třetí z nich Židovka. Toto složení bylo vybráno proto, aby bylo jasné, že Kristus přišel vykoupit nejen Židy, ale i nevěřící a hříšníky (Císař, 1995, 8).

O životě Ježíše Krista se vedou spekulace a prameny se ve svých výkladech liší. Podle Sar (2007, 88) byla Ježíšova pokrevní rodina velice početná. V jeho době byly židovské manželské svazky polygamní, takže s jedním mužem běžně žilo několik žen a mnoho dětí. Panna Marie byla pečlivě vybrána kněžími a poslána k Josefovi. Davidově královskému rodu k Josefovi. Ona sama nebyla královského původu, ale byla vybrána pro roli „matky – nositelky“ Mesiáše. V době, kdy byla Marie „vložená“ do Josefovy rodiny, byla již těhotná. Josef v té době žil se svou první ženou, se kterou měl několik dětí. Není jisté, zda neměl ještě další manželky a s nimi děti (Katechismus katolické církve, 1995, 253).

V Ježíšově širší rodině pobývaly celkem čtyři ženy. Ježíš měl podporu svého rodu, obzvláště žen. Ve Filipově apokryfní zprávě stojí, že Ježíše vždy provázely tři Marie. Jeho matka, sestra a snoubenka Marie z Magdaly, která jako jediná nebyla s Ježíšem ve svazku pokrevním, ale duchovním. Další významné ženy se zásadně zasloužily o autentické zápisy Ježíšova učení i jeho šíření. Významná byla také Ježíšova starší sestra Rút, jež měla za úkol ho chránit.

Nejde opomenout další ženy, které se objevovaly v Ježíšově blízkosti. I když nebyly vybrány k apoštolátu, byly přítomny všem významným událostem. (Doležalová, 2004, 156) Svědectví o setkávání Ježíše se ženami podává také Janovo evangelium. Samařská žena ho prosí o vodu u studny, Marie ho pomazává olejem, jeho matka je přítomna na svatbě v Káni¹³ a stojí pod křížem při jeho ukřižování a Marie z Magdaly ho hledá v prázdné hrobce (Zatloukal, 2014, 49).

Podle Sar (2007, 17) byla Marie z Magdaly zástupkyní ženské části božského sdělení. Byla duchovní dvojnicí Ježíše Krista, který chtěl zpřístupnit lidstvu zákonitosti duchovního vývoje. V naší společnosti převládá názor zavedený Petropaulánskou katolickou církví z Říma, která označila Marii z Magdaly za prostitutku, jež po setkání s Ježíšem prozřela a opustila tak své původní nejstarší řemeslo.

¹³ Touto svatbou se Ježíš symbolicky oženil s církví.

Naproti tomu východní církev ji od počátku ctí jako Ježíšovu významnou žákyni a považovala za velmi významnou osobnost. Raně křesťanská církev ji též ctí a zasvětila jí mnoho svatyní, které jsou dnes zástupně připisované Panně Marii (Sar, 2007, 18).

Ženy Ježíše doprovázely po jeho cestách a staraly se o něj. Byly to právě ony, které byly svědky vzkříšení. Ženy se staly důležitými zakladatelkami prvních křesťanských obcí, měly podíl na zabezpečení shromáždění a podílely se i na misijní činnosti. (Doležalová, 2004, 156)

4.2.3. MANŽELSTVÍ A ROZVOD V KŘESŤANSTVÍ

V knize Genesis 2, 24 stojí verš „Proto muž opustí svého otce i svou matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“ Tento verš je podle Jana Pavla II. zásadní a odhaluje pravou podstatu lidské osoby, podle které nejsme stvořeni pro život v samotě, ale po společenství. Podle křesťanského práva se manželské povinnosti týkají stejnou měrou ženy i muže. Žena je podle Azenbachera (2004) důležitým prvkem pro zachování stability a emoční soudržnosti rodiny. Má pečovat o děti a vést domácnost. Obětování se jeden pro druhého je křesťanská podstata lidství, a proto je toto důležité i v manželství. Vztah založený na úctě a respektu podléhá neustálému Božímu dohledu. Manželé se zavazují, že budou žít jeden pro druhého a pro své děti.

Z katolického hlediska je svátost manželství jedna z nejdůležitějších v lidském životě. Křesťanští manželé mají mít na paměti několik důležitých povinností. Oba manželé se mají vzájemně podporovat a být dobrým příkladem ctnosti a zbožnosti. Zároveň je psáno, že ženy jsou svým mužům poddány. Muž je hlavou ženy a hlavou církve je Kristus (Efezským 5, 22, 23).¹⁴ Přirovnáním pro manželský vztah mezi partnery je Kristus, který se spojil s církví, nikdy ji neopouští a neustále ji chrání. Takto má muž přistupovat k ženě a podobně žena přistupuje k muži – pracuje pro něj, snáší těžkosti, je věrná a poslušná. Muž má nad svou ženou panovat hlavně svou láskou. Nemá ji považovat za svou otrokyni ani služku, ale za věrnou družku.

¹⁴ Efezským 5, 21–29: „V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřizena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřizeny svým mužům. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale živí je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev.“

V Misionární knize (1903) je také odkaz na sv. Augustina, který ve svém díle O obci Boží uvádí, že pokud by Bůh chtěl, aby žena vládla muži, stvořil by ji z jeho hlavy a pokud by chtěl, aby byla jeho otrokyní, stvořil by ji z mužových nohou. Protože však měla být jeho družkou a jemu rovnou společnicí, stvořil ji z jeho boku. Muž nesmí se ženou nakládat krutě či nelidsky a nesmí jí křivdit. Dále o sobě manželé musí dobře smýšlet a upřímně se milovat.

Podle Prvního Listu Korintským (13, 5) se manželé nemají podezřívát a nemají podlehnout pomluvám o druhém. Pokud má muž „zlou“ ženu, je mu doporučeno jednat s ní vlídně a laskavě, nebít jí a nenadávat. Má být shovívavý a pamatovat na to, že žena je slabšího pohlaví. Zlatou zásadou manželství je být snášenlivý a shovívavý. Pro ženu platí, že pokud má „zlého“ muže, měla by být též shovívavá a trpělivá. Radou pro ni je, že pokud je muž rozčilen, nemá na něj žena mluvit. Měla by počkat, až se uklidní a potom na něj vlídně promluvit.

Manželství v katolické církvi je tedy svou přirozenou povahou zaměřené na prospěch manželů a zplodění a výchovu dětí. Šťastný člověk i lidská společnost souvisí s dobrým stavem manželského i rodinného svazku. Písmo svaté tvrdí, že muž a žena jsou stvořeni jeden pro druhého. Žena je „tělo z jeho těla“, jeho protějšek jemu rovný a nejbližší. Žena byla muži dána jako jeho pomocnice a představuje tak Boha, který člověku přichází na pomoc. Toto spojení muže a ženy znamená nepomíjivou jednotu (Katechismus katolické církve, 1995, 405, 406).

Církev bratrská se ve svých teologických stanoviscích a doporučeních (2009) vymezuje vůči rozvodu docela jasně. Manželství je podle této církve nerozlučným svazkem. Bůh podle nich rozvod „nenávidí, ale počítá s ním vzhledem k lidskému hříchu“.¹⁵ Mělo by se mu ale předcházet všemi možnými způsoby. Podle Bible je rozvod dovolen pouze v určitých krajních případech. Těmito případy jsou nevěra (a to jen dlouhodobá, krátkodobá by se měla odpustit), sexuální perverze, praktikovaná homosexualita, násilí, prostituce, incest a další závažné deformace lidského chování. (Černý, 2009, 28)

Křesťanství zakazuje polygamii a zapovídá manželskou nevěru (Weber, 1998). Podle biblického slovníku (Novotný, 1992) je jednoženství a jednomužství určeno stvořitelským řádem a příchod Ježíše zrušil všechny rozdíly mezi lidmi. Mravní

¹⁵ Zde Církev bratrská odkazuje na: Bible, Malachiáš, 2, 16: „Každý at' nenávidí rozvod, praví Hospodin, Bůh Izraele, at' na svém oděvu přikryje násilí, praví Hospodin zástupů.“

hodnoty a vědomí, že manželství je nerozlučitelné, se vyvíjely na základě Starého zákona. Ten výslovně neodmítl mnohoženství patriarchů a králů. I přesto je však zákon, který dal Mojžíš, zaměřen na ochranu ženy proti svévolné nadvládě ze strany muže (Katechismus katolické církve, 1995, 407, 408).

Rozvod katolická církev na rozdíl od evangelické protestantské nepřipouští. Manželské spojení muže a ženy je podle katechismu katolické církve nerozlučitelné. Vysvětluje se tím, že bylo uzavřené samotným Bohem a odvolává se na verš (Matouš 19, 6): „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje*“. Právě tento verš je jasným zdůrazněním nerozlučitelnosti manželského svazku. Apoštol Pavel naznačuje, že pokud manželé následují Krista, přemáhají sami sebe a budou moci pochopit původní smysl manželství. Manželství mezi mužem a ženou je připodobňováno ke svazku mezi Ježíšem a církví. Tento svazek je též dlouhotrvající a nelze rozdělit. (Katechismus katolické církve, 1995, 408, 409). Jedinou výjimkou, je rozvod manželství z důvodu smilstva. Jeden z manželů pak pomocí církevního soudu obdrží tzv. rozlukový lístek. Tento proces je ale velmi složitý a zdlouhavý. (Matějka, 2016)

Kevin T. Kelly (2012, 29, 36, 37) tvrdí, že manželství je instituce, jež tvoří ústřední bod uspořádání společnosti. Lidé se v naprosté většině berou s vidinou, že jejich svazek potrvá celý život. Ten, kdo do svazku manželského vstupuje, slibuje, že se bude snažit utvářet vzájemnou a nerozlučitelnou jednotu s druhým, a to skrze dávanou a opěťovanou lásku. Nerozlučitelnost manželství je úkolem, na němž je po celou dobu manželství nutno pracovat.

4.2.4. KŘESŤANSTVÍ, SEXUALITA A MATEŘSTVÍ

Křesťanství oceňuje ženu především jako pannu a matku. Tento obraz ideálně ztělesňuje Ježíšova matka, která je podle věřících zároveň pannou a matkou (Oh, 2010).

Zenová (2010) tvrdí, že Bůh zamýšlel, aby láska manžela a manželky vyústila v plození dětí. Sexualita v manželství je tedy jakýsi vrchol lásky manželů, ke kterému by mělo dojít až po svatbě, tedy až se pár důvěrně pozná. Pohlavní styk je povolen pouze v manželství. Tělo je připodobněno k chrámu Božímu a spojení s tělem někoho jiného je akt, který v sobě musí nést nejen potěšení, ale i všechny závazky a povinnosti s ním spojené. Podle Zormanové a Drozdové (2011) je

sexualita činnost, které je lepší se vyhnout a měla by se provozovat výhradně za účelem plození dětí. Pokud pár používá jakoukoli antikoncepční metodu, dopouští se hříchu, protože se vyhýbá záměru sexuálního života, kterým je vznik nového života. Pokud tomu chce pár předejít, pak je na sexuální styk pohlíženo jako na oplzlost, jež vede pouze k potěšení. Podle Sigmunda Freuda (1910) je perverzní každý pohlavní styk, při němž je výslovně vyloučeno početí. I Max Weber (1998) zmiňuje, že křesťanství jasně odsuzuje sterilní pohlavní styk.

Církev bratrská chápe předmanželský a mimomanželský sex jako porušení manželské smlouvy. Kontext vytváření hlubokého vztahu mezi mužem a ženou je pro budování dlouhodobého vztahu důležitější než pohled na sex jako na hru nebo vyjádření vzájemné přitažlivosti. Na první místo je kladena posloupnost duchovního poznávání, přátelství a bližšího vztahu, který má až v manželství vyvrcholit tělesným spojením. (Černý, 2009)

Ne vždy byla sexualita muže a ženy ožehavým tématem. Zhruba ve 4. století přestala být sexualita vnímána jako něco přirozeného a začala být spojována s proviněním. Lidé byli v této době přesvědčení, že sex ochuzuje muže o sílu a brání mu v duchovním růstu. Společně s tímto přesvědčením také vyvstala otázka celibátu (Sar, 2007, 57, 58). Předsvatební pohlavní život byl u raných křesťanů utvářen ideálními představami o panenství a panictví. Zdrojem tohoto ideálu mohou být podle Sar (2007, 20, 21) i nesprávné výklady Ježíšova učení, které s některými tezemi pracují doslovně. Hlásání křesťanské víry nebylo podle evangelií spjata s pohlavní zdrženlivostí. Tato zvyklost mohla být reakcí na sexuální nevázanost v řecko-římské kultuře, ale nezdá se pravděpodobné, že by vznikla v důsledku puritánství. V dnešní době je podle Sar (2007) nutné milovat se pouze se svobodně zvoleným partnerem a vnést do milostného vztahu rituálnost.

Zatloukal (2014, 47, 51) uvádí, že se žena v dnešní době nemusí cítit na prvním místě matkou. Podle feministických teorií je úzký výběr mezi mateřstvím či panenstvím chápán jako projev kontroly mužů nad ženami, protože je možné vnímat možnosti obou pohlaví v daleko větším rozsahu. V závěru své knihy shrnuje, že společenská krize, o které se dnes hovoří a která odráží narušení vztahu mezi mužem a ženou, vychází z původní antropologické krize, která má za příčinu upírání nejhlubší ženiny podstaty (mateřství) a postihuje obě pohlaví

nerovnoměrně. Předpokládá totiž, že pokud je žena fyzicky a duševně generativní, pak je nesprávné, když se jí odepře radost z mateřství.

Radikální postgenderový feminismus klasifikuje mateřství a ženství jako uměle vytvořenou konstrukci. Na tyto názory reagovalo církevní magisterium tzv. Listem biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě (2004). Mezinárodní teologická komise ve svém dokumentu připomíná důležitou biblickou antropologii, ze které vychází řada dalších autorů (Ratzinger a kol., 2010). Autorka Santiso (1981) vychází z podobné biblické antropologie a zároveň rozvíjí pohled na tělo ženy.

4.2.5. ŽENY JAKO DUCHOVNÍ UČITELKY, MYSTIČKY A ŘEHOLNICE

V rané církvi byla možnost duchovní práce žen daleko větší než v pozdějším středověku, kdy byla role ženy potlačována s rostoucí mocí církve. Církev převzala jejich mateřskou roli a ženy se staly nežádoucí díky odlišnému typu spirituality. Tato situace byla vyhrocena později, kdy byly ženy označovány za čarodějnice a upalovány (Sar, 2007).

Sar (2007, 21, 22) uvádí příklad z Etiopie, kde se dodnes zachovala návaznost na rané formy náboženského života. Dosud zde existují vdovy – řeholnice či laické řeholnice, jejichž funkce ve své podstatě odpovídá vdovským a panenským řádům církve. Tyto ženy se zabývají hlavně prací pro klášter. Dalším příkladem jsou tzv. bekyně, které vznikly na konci 12. století v severní Evropě. V domech bekyní se prakticovala náboženská a duchovní cvičení a hlavním požitekem byl sňatek s Kristem. Ke vzniku tohoto hnutí napomohla situace v Evropě v 11.-13. století, kdy byl po křížových výpravách přebytek svobodných žen. V 11. století, po zavedení povinného celibátu duchovních, se počet svobodných mužů snížil ještě více a ženy, které byly utlačovány muži během manželství, raději volily život v duchovních komunitách. V 15. století pak zaniká svobodný projev ženské spirituality a později v 15.-18. století během čarodějnickým procesům zanikají svobody žen v duchovním i náboženském životě úplně (Sar, 2007).

4.2.6. ZAHALOVÁNÍ

Text Korintským 11 v Bibli se zdá být zavádějící a dá se vykládat několika způsoby či lehce vytrhnout z kontextu. Je v něm psáno:

„..., a každá žena, která se modlí nebo prorocky mluví s nezahalenou hlavou, zneuctívá toho, kdo je jí hlavou; je to jedno a totéž jako kdyby byla ostříhaná. Jestliže si žena nezahaluje hlavu, ať se už také ostříhá. Je-li však pro ženu potupné dát se ostříhat nebo oholit, ať se zahaluje. Muž si nemá zahalovat hlavu, protože je obrazem a odleskem Boží slávy, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. Vždyť muž není z ženy, nýbrž žena z muže. Muž přece nebyl stvořen pro ženu, ale žena pro muže. Proto má žena mít na hlavě znamení moci kvůli andělům. V Kristu ovšem není žena bez muže, ani muž bez ženy. Posuďte to samé: Sluší se, aby se žena k Bohu modlila s nezahalenou hlavou? Cožpak vás sama příroda neučí, že pro muže jsou dlouhé vlasy hanbou, kdežto pro ženu ctí? Vlasy jsou jí totiž dány jako závoj. Chce-li někdo umíněně na tom trvat, tomu říkám: Není to obyčejem ani u nás, ani v ostatních církvích Božích.“ (Bible, Korintským 11, 5-16)

Pokud se tato pasáž vytrhne z kontextu, dala by se interpretovat jako nabádání k zahalování žen. Matějka ve svém kázání (2016) říká, že text o šátkách je druhou částí jedné písně, která pojednává o tom, že již není rozdíl mezi mužem a ženou. Důvodem této druhé části Pavlových vět o zahalování byla dlouholetá tradice zakořeněná u korintských žen. Ty byly zvyklé šátky nosit, avšak doslovně přijaly právě tu část, kde se učí, že jsou si všichni rovni. Právě tato myšlenka má velký revoluční náboj. Ve společnosti, která má svůj zaběhnutý systém a která je vysoce patriarchální, nemůže fungovat úplná rovnost, kterou křesťanství hlásá. Ženy začaly šátky odkládat, ale zjistilo se, že to ve společnosti nefungovalo. Zaběhnutý řád nemusí být vždy dokonalý, ale není dobré ho měnit ze dne na den.

Pokud se v dnešní době podíváme na oblečení řádových sester, je zřejmé, že i ony se musí oblékat pokorně a střídme, a zahalují většinu částí svého těla včetně vlasů. Jejich oblečení vychází z výše zmíněných veršů Bible, kde je kladen důraz na pokoru ženy, lásky ke svému tělu a zároveň úctě k sobě samé a manželovi. (Armstrong, 1997)

4.3. IMPLIKACE PRO SOUČASNOST

Katolické státy

Zajímavým poznatkem je zjištění, že díky naprosté sekularizaci států se role ženy v křesťanských západních zemích z pohledu církví vůbec nerozebírá. Nejdiskutovanější téma je v rámci církve a moderního způsobu života problematika potratů, které jsou jednoznačně většinou křesťanských církví zamítnuty. Zákaz potratů omezuje ženská práva na sebeurčení a nepřímo ovlivňuje společnost ve vnímání této otázky.

Polsko

Polsko je země, ve které se 95 % obyvatelstva hlásí ke katolické církvi. Právě v otázce potratů jde stanovisko katolické církve proti západním standardům, které jsou většinou liberální a potrat schvalují. V Polsku se v průběhu 20. století střídaly nejrůznější legislativy a názory na to, zda potraty legalizovat a za jakých podmínek, či nikoliv. Katolická církev označuje potrat za vážný hřích. Toto téma bylo otevřeno již po druhé světové válce a od té doby je jednou ze zásadních otázek vývoje polské společnosti. (Kulczycki, 1995)

Právo na potrat je vnímáno jako jeden z nástrojů plánovaného rodičovství, antikoncepce a právo ženy svobodně se rozhodnout, jestli chce být matkou, nebo ne. Liberální část společnosti zastává názor, že pokud jsou potraty povoleny, posilují se tím lidská a ženská práva. Lidská práva jsou mocný politický nástroj, který velmi silně ovlivňuje voliče. Přestože je právo na potrat soukromou a ne veřejnou záležitostí, velmi silně ovlivňuje politickou otázku. (Erdman, 2016)

Legislativa práva na potrat procházela různými zákazy a úpravami již od roku 1932, kdy bylo poprvé dovoleno provést potrat, ale pouze za předpokladu, že těhotenství bylo způsobeno v důsledku trestného činu nebo vážného ohrožení zdravotního stavu matky. V padesátých letech se právo uvolnilo a potraty byly prováděny zdarma ve státních zdravotnických zařízeních. V roce 1990 byla dostupnost potratů zakázána. Pokud chtěla žena potrat podstoupit, musela si vyžádat posudky tří nezávislých lékařů a autorit. Cena potratů začala stoupat, tudíž se stávaly čím dál tím méně dostupnými. (Kulczycki, 1995)

V roce 1993 právo povolilo potraty pouze ve státních nemocnicích, a to pouze za podmínky, že těhotenství vážně ohrožuje život matky nebo žena otěhotněla

v důsledku trestného činu nebo testy v brzkém těhotenství odhalily, že je plod těžce nemocný. Vláda nařídila sexuální výchovu ve školách v naději, že díky ní se případům nechtěného otěhotnění předejde. Cena potratů opět stoupla a navíc se ženy potýkaly s problémem, že lékaři z etických a náboženských důvodů nechtěli potrat provést. (Kulczycki, 1995)

Církev v Polsku vždy prosazovala lidská práva a pluralismus a vyjednávala mezi vládou a obyvatelstvem. Vždy byla sjednocena hierarchicky i teologicky, tudíž se stanoviska velmi dobře utvářela i implementovala. Problémem ale vždy bylo, že náboženští představitelé nemohli efektivně prosadit nové právo, jímž byl zákaz potratů. Hlavně v sedmdesátých letech se církev velmi silně ohradila a požadovala odvolání tohoto práva. Biskupové vládě připomínají hlavně biologické a morální hrozby, které národu hrozí kvůli legalizaci a dostupnosti potratů. Jejich názor tedy jednoznačně hlásá, že právo na potrat musí být zrušeno. (Kulczycki, 1995)

V dnešní době mají z hlediska potratů soukromé kliniky v podstatě monopol. Ve státní sféře byly potraty stigmatizovány a kriminalizovány. Společností bylo přijato stanovisko, že potraty jsou morálně velmi špatné a závažné a že z hlediska náboženství se jedná o velmi vážný hřích. Toto téma se stalo tabuizovaným a lidé se o něm nebaví ani mezi nejbližšími přáteli. Je ale stále velmi běžné, že lékaři i na soukromých klinikách odmítají potrat provést. (Chelstowska, 2011)

V tomto případě se tedy dostává do konfliktu jasné stanovisko katolické církve s legislativou státu a vládními představiteli, kteří s tímto stanoviskem nesouhlasí. Ženské právo na sebeurčení je tím pádem potlačeno a záleží na tom, jaká politická strana bude zvolena a jak se k této otázce politici postaví.

Itálie

V Itálii je otázka potratů vnímána velmi podobně jako v Polsku. Podle Ruether (1981) jsou zákonodárci přesvědčeni, že ženy potraty nechtějí. Potraty na nich byly vynuceny, protože otěhotněly proti své vlastní vůli v takových osobních a sociálních podmínkách, pod kterými nemohou kontrolovat svůj osobní život nebo mají nedostatečný přístup k finančním zdrojům, a nemohou tak adekvátně ekonomicky zabezpečit své dítě. Italské právo, které je napsané ze sociální perspektivy, přiznává, že ženy mají právo na sebeurčení, proto je eliminace potřeby potratů politickou a sociální nutností, která přínosem pro celou komunitu

a není to pouze otázka jednotlivce. Podmínky, které odmítají právo žen na sebeurčení, jsou systémové a kolektivní, ne pouze individuální. Byla podniknuta tři opatření, díky nimž se nutnost potratů měla snížit. Za prvé, místní kliniky měly za úkol šířit povědomí a informace o různých druzích antikoncepčních metod. Za druhé, sociální systém měl být zkoordinován natolik, že pokud se žena ocitla v nesnázích, mohla najít i jiné řešení pro nechtěné dítě než pouze potrat. A za třetí, potraty byly zlegalizované a ženy se během prvních tří měsíců mohou svobodně rozhodnout, zda si dítě nechají. (Ruether, 1981)

Dnešní zákony o potratech mají mezeru, která umožňuje lékařům odmítnutí vykonání samotného zákroku. V praxi se tedy ženy potýkají s problémem, kdy je někdy obtížné najít zdravotnické středisko, kde by mohl být potrat proveden. Většina lékařů se odvolává právě na etický kodex a křesťanské náboženství, které potrat jednoznačně odmítá. Vliv Vatikánu a katolické církve je v Itálii velmi silný hlavně v oblastech zdravotnictví a školství. Církev podporuje nemocnice v najímání takových lékařů, kteří jsou proti potratům (Jelen a kol., 1993). Je tedy potřeba, aby se přístup k ženám k potratům zlepšil hlavně v praxi, protože je nutné, aby ženy, které se svobodně rozhodnou své těhotenství ukončit, měly přístup k bezpečným a odborně vykonaným potratům. Je tedy žádoucí, aby lékaři, kteří se rozhodnou tento zákrok vykonat, nebyli diskriminováni ze strany společnosti a církve. (Görgei, 2016)

Jaká je role ženy v Bibli?

Vnímání ženy podléhá v Bibli linii, kterou si církev či jednotlivci zvolí interpretovat. Bible by se měla vnímat jako celek, který nelze zjednodušovat či vytrhávat z kontextu. Z výše uvedeného vyplývá, že v různých ženských otázkách se dá najít značné množství výkladů, které se od sebe liší. Většinou však tyto odlišnosti neovlivňují celkově přijaté vnímání role ženy největšími křesťanskými náboženstvími.

Žena a muž jsou si před Bohem rovni. Žena je za svůj prvotní hřích potrestána bolestivým porodem a pravidelnou menstruací. Manželství je svazek muže a ženy, kdy muž je hlavou rodiny a s láskou se stará o svoji ženu. Je nerozlučné a rozvod by měl být nepřípustný. Sexualita je v katolické církvi ožehavé téma a pohlavní život

by se měl odehrávat pouze mezi manželi. Pohlavní styk je vnímán jako nástroj k plození dětí. Žena se má oblékat cudně, slušně a nemá se chovat vyzývavě. V západních zemích není role ženy ve společnosti determinována křesťanstvím. Díky sekularizaci církve od legislativy států jsou ženě stanoveny stejná práva a povinnosti jako muži. Diskutovaná témata o nerovnosti žen a mužů nejsou ukotvena v křesťanství nebo Bibli a explicitně nevycházejí z náboženství. Tato témata jsou řešena právní cestou.

5 ŽENA V KORÁNU

5.1. KORÁN

5.1.1. INTERPRETACE KORÁNU

Překládání Koránu je složitá práce, která vyžaduje volení vhodných slov a hledání, co znamenají pojmy či lyrické ekvivalenty v cílovém jazyce (Lawrence, 2007). Zásadní problém v šíření určité myšlenky či způsobu chování věřících vidím v interpretaci a překladech Koránu a dalších zdrojů, jako jsou Mohammedovy dodatky či původní výklady, které doplňují Korán, z originálních textů v arabštině. Je velmi důležité, jaké slovo se v překládání použije a zda chce překladatel nějakým způsobem ovlivnit původní myšlenku.

V knize *Riyad as-Salihin* (Nawawi, 2014), která představuje souhrn Mohammedových dodatků a která obsahuje originální výroky v arabštině a jejich překlad v angličtině, jsem společně s prof. Mertem našla chybu v překladu, která na první pohled neměla význam, ale přitom zásadně měnila myšlenku v postavení ženy v daném verši. Originální verš obsahuje jedno souvětí, které je v angličtině přeloženo do dvou vět. Místo věty, která má znít jako „Zacházejte se svými ženami dobře, jinak by mohly být jako zajatci ve vašem vlastnictví.“, je v anglickém překladu uvedeno „Zacházejte se svými ženami dobře. Jsou jako zajatci ve vašem vlastnictví.“ Jednak si tyto dvě věty odporují, přičemž druhá věta neseď ani do kontextu celého verše, a jednak může být druhá věta velmi jednoduše vytržena z celého kontextu a interpretována ve prospěch nadřazenosti muže.

S převládající propagandou anti-islamismu v západních médiích je nutné dívat se na islám komplexně a nevytrhávat věty či verše z kontextu. Toto je taktika radikálních či teroristických skupin, které interpretují Korán a potažmo islám tak, jak se jim to hodí za účelem získání politické moci. V dnešní době je náboženství zneužíváno právě těmito skupinami hlavně proto, že hraje v životě mnoha lidí velmi silnou roli a jako jeden z mála aspektů má náboženství velmi silnou moc ovlivňovat. (Mert, 2015) Jako další nesrovnalost v překladech v českém, anglickém a francouzském Koránu bych mohla použít například zavádějící překlad súry

Kráva, 2:223¹⁶. Žena je v českém i anglickém Koránu nazývána jakožto pole, nebo místo, které se má kultivovat. Anglický překlad Koránu by se mohl přeložit jako „přicházejte na svá místa kultivace jakkoliv chcete...“, zatímco český Hrbkův překlad je napsán více zavádějícím způsobem, a stojí v něm *„Ženy vaše jsou pro vás polem; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete, ...“*. Tato věta je podle mého názoru striktnější a nenápadně vede k interpretaci, že si se ženou může muž nakládat jakkoliv uzná za vhodné. V různých francouzských vydáních Koránu můžeme najít všechny možnosti. Pokud by se tento verš vytrhl z kontextu, pak je možné vykládat ho v neprospěch ženy. Ve verši 2:222 však stojí jasně psáno, že když se žena očistí, může k ní muž přicházet tak, jak mu Bůh přikázal (Korán, 2:222).

Kropáček (1996) ve své knize zmiňuje pákistánskou teoložku Riffat Hassan, která se snaží reinterpetovat starozákonní mýtus o stvoření člověka. Hassan zde zdůrazňuje, že se v Koránu nehovoří o tom, že by byla žena stvořena z Adamova žebra, což by ji činilo druhotnou a určenou muži. Taktéž ji Korán neuvádí do role svůdkyně k prvotnímu hříchu. Tato ideologie pronikla do povědomí věřících na základě hadíthů a převyprávění biblických témat v komentářích ke Koránu a v lidové literatuře. Hassan vymezuje koránské verše, které jasně hovoří o společné odpovědnosti za prvotní hřích, a dospívá k názoru, že tradiční patriarchální křesťanství a islám diskriminují ženy právě proto, že se vžilo nesprávné čtení Bible a Koránu.

Jak sám Kropáček (1996) přiznává, v Koránu lze nalézt výroky o podřízenosti žen. Mimo jiných je to například súra 4:38, kde je psáno *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednom z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“* Z těchto veršů pak vycházejí pozdější právní rozpracování. Nejspíše jde však jen o vnitřní rodinné uspořádání, protože před Bohem a ve vztahu k němu jsou si obě pohlaví rovna.

Abdalati ve své knize *Zaostřeno na islám* (2002, 106) uvádí, že práva a povinnosti ženy a muže jsou stejné, avšak nikoli totožné. Existuje rozdíl mezi pojmy rovnost

¹⁶ Anglický text Koránu, 2:223: *„Your wives are a place of cultivation for you, so come to your place of cultivation however you wish and put forth for yourselves. And far God and know that you will meet Him. And give good tidings to the believers.“*

a totožnost. Muž a žena nejsou stejní, nebyli stvořeni jako dvě rovnocenné bytosti. Islám nikdy nenazývá ženu d'ábovým výplodem ani ji nepřirovnává k označení „sémě pekelné“, stejně tak jako islám nepřišel s otázkou, zda má žena duši. Islám na rozdíl od jiných rozšířených ideologií neobviňuje z prvotního hříchu pouze Evu, ženu, nýbrž zcela jasně říká, že pokoušení byli oba dva. Stejně tak vinu na zhřešení a zodpovědnost za něj nesou oba stejně.

Jednou z velice důležitých věcí při posuzování či snažení se o porozumění Koránu a významu jeho částí je uvědomit si, v jaké době a v jakém kontextu tato kniha vznikala. Korán se nesnaží změnit všechny tradice ze dne na den, ale přináší hlavní myšlenku o náboženství a snaží se poopravovat a časem nechat vymizet praktiky, které byly součástí tehdejších kultur. Pokud by totiž Korán striktně nařizoval a zakazoval již dlouho zaběhlé praktiky, lidé by ho hned odmítli (Mert, 2015). Po Mohammedově smrti se islám v průběhu historie rozdělil na několik sektářských učení, které se liší v interpretacích islámu a Koránu. Zde nastává hlavní důvod několika interpretací Koránu. Místo toho, aby pravidla a hodnoty určoval Korán, tak jak je to původně zamýšleno, byli to lidé, kteří si ho začali interpretovat tak, jak pro ně bylo výhodné.

V otázce žen bylo původním záměrem Koránu a islámu samotného zlepšit postavení žen. Jak je popsáno v kapitole 4.2, na Arabském poloostrově v době, kdy Korán vznikal, žena neměla vůbec žádná práva a bylo s ní zacházeno naprosto bez respektu. Ani změny ve smyslu vnímání žen či jejich postavení nemohly vzniknout najednou. (Mert, 2015)

V súře 11 stojí: „*nejlepší z věřících je ten, který má nejlepší charakter. Nejlepší z vás jsou ti, kteří se chovají nejlépe k ženám.*“ (Nawawi, 2014, 106). Dalším veršem dokazujícím důležitou roli ženy je súra 64 hlásající: „*Svět je potěšení a nejlepší z jeho potěšení je čestná žena.*“ (Nawawi, 2014, 106)

Na druhou stranu podle Llorent-Bedmar a Llorent (2014) je rovnost muže a ženy jasně dána před Bohem, ale zároveň je několikrát různými způsoby vyjádřena nadřazenost muže nad ženou. Verše sóry 4:35¹⁷, 2:223 a 2:224¹⁸ autoři vysvětlují

¹⁷ Korán, 4:35: „*A obáváte-li se rozvratu mezi oběma, povolte rozhodčího z jeho rodiny a rozhodčího z její rodiny. A přejí-li si oba manželé usmíření, Bůh mezi nimi zařídí shodu, neboť Bůh je vševědoucí a dobře zpraven.*“

¹⁸ Korán, 2:223, 224: „*Ženy vaše jsou pro vás polem; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete, však učiňte předtím něco pro duše své a bojte se Boha a vězte, že se s Ním setkáte! Oznam tuto zvěst radostnou věřícím! A nečiňte Boha předmětem přísah svých, že budete zbožní a bohabojní a že se budete snažit o zlepšení vztahů mezi lidmi, neboť Bůh věru je slyšící, vševědoucí.*“

ve prospěch muže, přičemž však mohou být vysvětleny i opačně. Ten kdo se snaží chránit druhého, může být z jedné strany viděn negativně, ale na druhou stranu pozitivně.

5.1.2. PROROK MOHAMMED A ŽENY

Mohammed se narodil v Mekce v roce 570, a pocházel z kmene Kurajšovců, pod jehož vlivem byla právě Mekka, město ležící na Arabském poloostrově (Reeber, 2007). Jeho rod Banú Hášim postupně ztrácel svůj význam a na jeho místo nastupovaly jiné rody. Mohammed se narodil jako pohrobek a v šesti letech se stal sirotkem. Jeho vychovatelem byl poté jeho dědeček, který ale také brzy zemřel, a to dříve, než Mohammed dosáhl plnoletosti. Tím Mohammed ztratil nárok na dědictví z otcovy strany (Sardar, 2011; Lawrence, 2007, 35, 36). Mohammedovým nejbližším příbuzným zůstal jeho strýc Abú Tálíb, který se živil jako obchodník a kterého Mohammed doprovázel při jeho obchodních cestách do Sýrie. Postupem času se Mohammed stal vůdcem strýcových karavan.

Na tuto práci si ho najala i Chadídža, která byla tou dobou již vdova. Ta mu po nějaké době nabídla sňatek. Mohammedovi bylo 25 let a jeho žena byla o patnáct let starší¹⁹. Díky tomuto svazku nabyl Mohammed nového jmění, se kterým mohl obchodovat, a tím dosáhl zpět určitého postavení v mekkánské společnosti (Lawrence, 2007). Jejich manželství trvalo 25 let a za jejího života si Mohammed za ženu nevzal nikoho jiného. By to svazek plný respektu a porozumění. Měli spolu čtyři dcery a dva syny, kteří ale nepřežili. Chadídža je důkazem toho, že žena mohla být v nově vznikající společnosti rovnocenným partnerem muže. Povzbuzovala Mohammeda i po jeho prvních zjeveních a věřila, že může být prorokem svého národa. Byla to právě ona, která se stala první muslimkou (Lawrence, 2007, 43, 44, 46, 47, 51; Armstrong, 1992).

Do roku 619 bylo Mohammedovi sesláno mnoho zjevení. Nejen jeho soukmenovci, ale i Arabové ho přijali za svého božího posla. Na druhou stranu rostla i značná nevraživost vůči jeho osobě, ale i k tomu, co kázal (Lawrence, 2007, 51). Mohammedovi životopisci označují rok 619 také za „rok smutku“. Právě v tomto roce zemřela jeho první žena, Chadídža, které bylo kolem šedesáti let (Armstrong, 1992).

¹⁹ Mohammed se přitom chtěl oženit již dříve, kolem svých 21 let, kdy požádal svého strýce o ruku jeho dcery. Byl ale odmítnut s tím, že nemá dostatečně vysoký status a je sirotkem (Sardar, 2011).

V roce 631 Mohammed onemocněl a za rok poté, při plánování dalšího tažení do Jemenu, zemřel. Mohammed byl za svého života nejen prorokem, ale také velkým diplomatem, politikem, organizátorem, stratégem a vůdcem. Reformoval společnost a jeho následovníci se zavázali pokračovat v jeho stopách a úsilí. Poslušnost jednotlivců byla založena na symbolice Koránu – poslední soud, peklo a ráj, které znamenaly a fungovaly efektivněji než sociální reformy. V této oblasti sloužil Korán jako návod k tomu, jak se mají věřící chovat, aby nebyli potrestáni, a to jak v pozemském, tak v posmrtném životě. Mohammed v Medíně vytvořil silnou komunitu, která byla sjednocená a nepodlehla okolnímu chaosu v době, kdy ostatní arabské kmeny byly roztržštěné. Mnohé další kmeny se k této komunitě přidávaly a následovaly její učení, i když některé z nich neměly tak silné náboženské přesvědčení a vizi (Armstrong, 1992).

Ženy měly v době, než přišel islám, jen o něco málo vyšší postavení než zvířata a měly málo práv, i když hrály určitou roli ve společnosti, hlavně ve smyslu obchodování. Na území, kde má islám kořeny, byla polygamie v 7. století n. l. naprosto běžná (Armstrong, 2000, 16).

Mohammed žil se svou první manželkou Chadžídžou v monogamním manželství po dobu 25 let. Pro ni samotnou byl Mohammed již třetím manželem. Krátce po její smrti v roce 620 se Mohammed oženil s třicetiletou vdovou Savdou a zasnoubil s šesti (nebo sedmi) letou Aischou, která se později stala jeho nejoblíbenější ženou. Později si prorok vydržoval celkově devět legitimních manželek a dvě konkubíny. Tento stav prorok ospravedlňuje podle svého zjevení, které mu poskytl Alláh (Bellinger, 1998, 308). Jeho ženy byly většinou překážkou než aby byly pro Mohammeda potěšením. Většina z nich byly starší ženy, které neměly nikoho, kdo by je chránil, nebo patřily k vůdcím rodům těch kmenů, které se postupně připojovaly k islámské komunitě *ummah*. (Armstrong, 2000, 14)

Každá z Mohammedových devíti manželek měla v Prorokově domě svůj vlastní pokoj a Mohammed s nimi střídavě trávil noci. Dvě z jeho manželek dosáhly v domě výjimečného postavení. Byly jimi Aischa a Zajnab a dále pak konkubíny a otrokyně - Židovka Rajhána a koptská křesťanka Marjam, kterou dostal v roce 628 darem od místního držitele Egypta a která mu porodila syna Ibrahima. Jako křesťanka nechtěla přestoupit na islám, a proto se s ní prorok neoženil, ale udělal z ní svou konkubínu. (Bellinger, 1998, 314)

Autorka Mernissi (1987) popisuje vztah Mohammeda k ženám již méně idealisticky. Podle ní začal Mohammed po Chadídžině smrti nový manželský život, kdy se během dvanácti let oženil se dvanácti manželkami, zorganizoval další tři sňatky, které se nakonec nekonaly, odmítl několik ženských ctitelek, které si ho chtěly vzít nebo, přesněji řečeno, mu nabídly sebe, podle zavedených muslimských zvyklostí.

Několikrát se také stalo, že byla uzavřena smlouva o manželství, které ale nebylo nikdy naplněno, protože žena pronesla formuli odmítnutí. V některých zápisech je napsáno, že tato formule byla pronesena a zopakována třikrát. Jakmile se toto stalo, Mohammed odešel z místnosti a požádal, aby byla žena ihned vrácena zpátky své rodině či kmeni. Odmítnutí bylo jednoduše proveditelné, což vede autorku k myšlence, že bylo běžným jevem. Mohammedovi se toto stalo třikrát. Nejčastějším vysvětlením, proč k odmítnutí došlo, bylo, že tyto ženy, které patřily k jinému kmeni, než ze kterého prorok pocházel, byly oklamány dalšími manželkami. Jedna zpráva dokonce uvádí, že byl prorok odřeknut, protože se ženám nelíbil. Tento důvod je pravděpodobnější, obzvláště proto, že alespoň o dvou z těchto tří žen, Asmě a Mulaice, se tvrdí, že byly známé pro svou krásu. Mohammedovi bylo v té době něco přes šedesát, ony byly velmi mladé a nechtěly žít v polygamním svazku (Lagrange, 2008).

Podle Mernissi (1987) však není důležité, jak se ženy chovaly, ale fakt, že během Mohammedovy éry byla celkem běžná formule, kdy ženy mohly zamítnout manžela. Mohammedovo chování, kdy po vyřčení této formule ihned odešel, tuto myšlenku potvrzuje. Možnost odmítnout muže poukazuje na ženskou nezávislost a právo na sebeurčení.

Mohammed měl velmi dobrý přístup jak ke svým manželkám, tak k ženám obecně. Jako jeden z mála mužů si ve své době užíval ženské společnosti. Často brával jednu ze svých žen na výpravy, konzultoval s nimi veškeré situace a jejich rady bral vážně. Mohammedovo chápání ženy vedlo k její emancipaci. Korán udělil ženám právo na dědictví a rozvod staletí před tím, než takového statusu a možnosti dosáhly západní ženy (Armstrong, 2000, 16).

Lze shrnout, že Mohammed měl na tehdejší dobu spíše lepší přístup k ženám, jejichž postavení se tak zlepšilo. To také může dokázat jeho výrok: „*Kdybych měl*

přikázat někomu jinému, aby mohl druhého přemoci, přikázal bych ženám, aby přemohly své muže.“ (Nawawi, 2014, 107)

5.1.3. POLYGAMIE, MANŽELSTVÍ A ROZVOD

Sňatek se v islámu uzavírá před svědky a smluvně. Důležitou součástí je tzv. *mahr*, neboli platba, kterou dostanou od ženicha rodiče nevěsty. Muž se může oženit s nemuslimkou, ale musí to být tzv. žena Písma. Tou může být pouze židovka nebo křesťanka. Žena muslimka si nemuslima vzít nemůže. (Crofter, 2006, 194)

Představa Západu o podřízeném postavení ženy v muslimských společnostech vyplývá mimo jiné z přípustnosti mnohoženství a snadností muže rychle se rozvést. Tato témata jsou hojně citována v západních společnostech i médiích. Méně lidí již ví, že monogamní rodina výrazně převládá a liberální filozofové i islámští reformátoři již po staletí vykládají Korán v tomto smyslu (Kropáček, 1996). Armstrongová (2008, 52) přiznává, že Korán povoluje polygamiu a to hlavně kvůli okolnostem, které nastávaly v době šíření islámu. Mnoho muslimů umíralo ve válkách proti Mekce a ženy tak zůstávaly bez mužů. Muž si tedy mohl vzít až čtyři manželky, ovšem za předpokladu, že s nimi bude jednat spravedlivě a nebude upřednostňovat jednu před druhou.

Podle Merta (2015) však pravým záměrem Koránu a jeho učení je vyhnout se polygamii, která byla naprosto běžnou a rozšířenou praktikou. Je v něm psáno, že Muslim sice může mít až čtyři manželky, ale jasně udává důvody a závažné situace, kdy se může podruhé či vícekrát oženit. Podmínkou pro polygamii musí být vzájemná rovnost a schopnost dát všem ženám stejně, ať už po psychologické či materiální stránce. Protože to není v praktickém životě jednoduché, bývá tento verš často interpretován jako důkaz, že Alláh si nepřeje, aby měl muž více manželek, protože není možné, že by byl schopný držet všechny v naprosté rovnocennosti.

Podle interpretace Koránu od imáma Nawawiho (2014, 104) muž nebude nikdy schopen jednat se svými ženami s absolutní rovností, i když se o to bude snažit. Pouze pokud muž jedná správně a rovnocenně se všemi svými manželkami a v souladu s vírou v Boha, pak k němu bude Bůh milosrdný. Sňatek s více ženami je tedy možný jen za určitých jasně daných okolností a také pouze se souhlasem první manželky.

Důvody umožňující další sňatek jsou následující. Muž si může vzít více manželek, pokud je v některých společnostech více žen než mužů. Obzvláště tato výjimka platí v místech, které jsou obchodními oblastmi nebo jsou postižená válkou. Dalším důvodem může být neplodnost první manželky. Také pokud žena neplní manželské povinnosti či pokud je manžel dlouhodobě odloučen od manželky. (Abdalati, 2002, 97, 98, 99, 100)

Zde je též důležitý kontext a uvědomění si, že například v evropských státech se žena po rozvodu může opětovně vdát, pracuje a je schopná žít či živit děti bez svého manžela. Toto ale není možné v rozvojových zemích, zvláště v zemích Blízkého východu. Po rozvodu je pro ženu těžké najít si pozici ve společnosti či uživit děti. Pokud manželství nenaplnuje potřeby obou manželů, má muž právo oženit se podruhé, svou první ženu ale nesmí opustit a musí se k ní chovat stejně jako ke druhé (případně třetí a čtvrté) ženě. Pokud je tedy žena například nemocná, muž se s ní nesmí rozvést, může se ale oženit s druhou manželkou. Pro první to znamená, že má ve společnosti stále stejné postavení a příjem finančních prostředků, protože se o ni musí manžel postarat stejně jako o svou novou, druhou ženu (Mert, 2015). Kropáček (1996, 85, 86) přiznává, že islámská rodina je výhradně patriarchální. Korán 4:3²⁰ dovoluje muži, aby se oženil až se čtyřmi ženami. V téže súře, ale na jiném místě, 4:128²¹, Korán uvádí, že spravedlnost mezi všemi manželkami (která je pro polygamiu podmínkou) však není v lidských silách. Na tomto základě se začal rozšiřovat názor, že Korán vlastně nabádá k monogamii. Významní filozofové a reformátoři taktéž poukazovali na Proroka Mohammeda, který žil dlouhá léta v monogamním svazku se svou první manželkou, Chadžídžou. Státy jako Turecko (1926), Tunisko (1956) a Jižní Jemen (1973) toto využily k zákonnému zákazu mnohoženství. Právo šaría však regulovanou polygynií připouští, i když novodobá legislativa a smlouvy, které se uzavírají při sňatku, ji svazují dalšími podmínkami. Monogamní rodina dnes v muslimském světě naprosto převažuje a je chápána jako běžná podoba rodiny a kulturní vzor.

²⁰ Korán 4:3: „Bojíte-li se, že nebudete spravedliví k sirotkům... berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři, a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnu pravice vaše. A tak se nejlépe vyhnete odchýlení.“

²¹ Korán 4:128: „Nikdy vám nebude možno, abyste byli spravedliví mezi svými ženami, i kdybyste si to přáli. Neprojevujte však jedné z nich úplnou náklonnost a nenechávejte jinou jakoby visící ve vzduchu“ Dosáhnete-li dohody a budete-li bohabojní – vždyť Bůh je věru odpouštějící, slitovný.“

Je nutné připomenout, že muslimské stanovisko zní: za normálních okolností je monogamie nejen lepší, ale přímo pravidlem. Mimořádně lze uvažovat o polygamii, případně se k ní uchýlit (Abdalati, 2002, 101). Stejně tak hlásá, že správný věřící muž by neměl nenávidět věřící ženu. Pokud se mu nelíbí některá z jejích vlastností, měl by být potěšen jinou, která ho na ní těší. (Nawawi, 2014, 105)

Mohammed často hlásal, že muži se mají ke svým ženám chovat dobře. On sám a jeho život má jít příkladem všem věřícím. Tak jak se choval Mohammed ve svém životě, a to nejenom v otázce žen, tak by ho měli následovat všichni věřící. Ženy přirovnal k zajatcům ve vlastnictví mužů, pokud se k nim muži nechovají dobře. Připomíná také, že muži nemají žádná práva nad svými ženami kromě fyzického potěšení, ochrany manželských záměrů a vzájemného respektu a respektu k jeho vlastnictví. Pokud se žena ve společnosti chová otevřeně a nevázaně, pak by ji muž měl nechat samotnou v posteli a uhodit ji, ale ne vážně. Právě slova „uhodit, ale ne vážně“ jsou interpretována velmi rozdílným způsobem a každý je může pochopit jinak, protože „ne vážně“ má u každého jinou hranici. Pokud ženy poslouchají, v žádném případě muž nesmí jednat proti nim. Muž má práva nad svojí ženou stejně tak, jako žena má práva nad svým mužem. (Nawawi, 2014, 105)

Autorka Mernissi (1987) argumentuje tím, že stejně tak jako polygamie má instinktivní základ a řeší intenzivní mužskou sexuální touhu, odmítnutí či rozvod řeší jeho nestabilitu v partnerství. Možnost rozvést se, zajišťuje muži zásobu nových sexuálních objektů, které jsou zaštitěny manželstvím. To ho chrání před pokušením podvádět svou jedinou ženu.

V otázce manželského života Korán hlásá, že hlavou rodiny je manžel. S touto rolí se však pojí finanční závazek, který zahrnuje starání se o jídlo a ošacení rodiny. Stará tradiční povinnost arabského muže je bránit své ženy, a to i za cenu vlastního života. Ženy mají také právo vlastnit majetek a v případě rozvodu mohou získat zpět své věno. (Rogerson, 2004, 122)

Rozvod je podle práva šaría přípustný v případě nutnosti, ale stále je označován za nežádoucí. Legislativa jednotlivých zemí v dnešní době v některých případech upravuje rozvody tak, aby ženě zabezpečila více ochrany, než chce-li žena svévolně zapudit manžela, či navrhne rozvod ona sama. I přesto, že je rozvod ze strany manžela relativně snadný, nedochází k němu v muslimských společnostech často.

Moralisté ze strany muslimů, kteří srovnávají rozvodovost se Západním světem, zde vidí doklad morální převahy islámu (Kropáček, 1996, 86, 87).

Rozvod má jasné náležitosti a může nastat pouze za specifických okolností. Protože islám tvrdí, že nepřijímá manželství, které není funkční, je rozvod povolen. Hlavním tvrzením dokládajícím nutnost prosperujícího svazku je, že manželství musí být úspěšné, nebo žádné. Pokud manželství přestane sloužit svým původním cílům a stane se nefunkčním, může být ukončeno rozvodem, který zachová všechna práva obou manželů. Pokud lidé nejsou schopni dodržet své sliby, nemá cenu udržovat formální svazek. Než pár přistoupí k rozvodu, musí podniknout několik jasně daných pokusů, které slouží k nápravě manželství. Islám nařizuje tři kroky. První z nich je, že si manželé musí urovnat své spory sami mezi sebou. Druhý, který navazuje na první, říká, že pokud neuspějí, musí být vybrány dvě smírčí osoby, které mají za úkol dosáhnout smíru mezi manželi a pomoci jim urovnat jejich spory. Jeden smírčí musí být vybrán za manžela a druhý za manželku. Pokud ani toto opatření nepomůže, pak nastupuje třetí krok, tedy přistoupení k samotnému rozvodu. (Abdalati, 2002, 103, 104, 105; Lagrange, 2008)

Také samotný rozvod má jasné náležitosti, které se musí dodržet. Islámské právo nařizuje, že obě strany musí s rozvodem souhlasit. Stejně tak má každý z manželů právo rozvod navrhnout. Pokud si rozvod přeje pouze jeden z manželů, pak musí zasáhnout soud. Právníci každé strany musí dohlédnout na zachování práv obou stran. Po rozvodu následuje tzv. čekací doba, která obvykle trvá tři až dvanáct měsíců. Během této doby je žena stále zabezpečována svým bývalým manželem. V tomto období se žena ani nesmí znovu vdát za jiného muže. Důvodem této čekací doby je, že si během ní manželé ještě mohou rozvod rozmyslet a vrátit se k sobě. Pokud se rozhodnou pro společný život, pak je rozvod neplatný. Pokud se k sobě nevrátí, po uplynutí čekací doby k sobě manželé už nemají žádné povinnosti.

Právě umožněním rozvodu islám demonstruje, že nelze trpět nešťastná a stagnující manželství. Abdalati říká *„bud' spolu žijte legálně a šťastně, nebo se rozejděte slušným a důstojným způsobem.“* (Abdalati, 2002, 105)

5.1.4. ISLÁM A ZAHALOVÁNÍ

Jedním z nejvíce diskutovaných témat, a to hlavně v neislámských zemích, je zahalování žen. Korán nařizuje jistou míru segregace a zahalení pro prorokovy

manželky, primárně z důvodu odlišení se od ostatních žen. Korán jako takový nenařizuje zahalení pro všechny ženy nebo držení se v ústraní či oddělení se v domě (Armstrong, 2000, 16). Súra 33, Spojenci, ve 33 verši promlouvá k Mohammedovým manželkám a nabádá je, aby se zdržovaly ve svých domech a nestavěly na obdiv své ozdoby, podle způsobů dřívější nevědomosti. Ve verši nad ním staví právě manželky Proroka do trochu jiné pozice než kterékoliv jiné ženy. V této súře se musí brát v potaz historický kontext a dřívější praktiky, které byly součástí každodenního života na arabském poloostrově (a nejen tam) před příchodem islámu (Mert, 2015). Súru 33 lze vyložit jak radikálnějším způsobem, tak i umírněně, že se jasně definují „ozdoby“ ženy. V některých kulturách představují více, v jiných méně částí ženského těla.

Podle Armstrongové (2008, 52) předepisuje Korán zahalení a určitý stupeň izolace pouze Prorokovým manželkám, ale jinak v této knize neexistuje ani jedna pasáž, ve které by se po všech ženách požadovalo zahalování či pobyt v oddělené části domu. Obě tyto tradice převzala zhruba třetí až čtvrtá generace muslimů po Prorokově smrti od řeckých křesťanů v Byzanci. Korán dělá z mužů a žen sobě rovné partnery před Bohem. Mají stejné povinnosti a nesou stejnou zodpovědnost.

Již na konci 19. století byla tradice zahalování žen debatovaná. V roce 1899 vydal egyptský právník a filozof Qassim Amin knihu „Osvobození žen“ (v originále Tahrir al-Mara), kde veřejně publikuje názor, že horší pozice žen ve společnosti jde ruku v ruce s praktikou zahalování, což má též za následek egyptskou zaostalost. Argumentuje tím, že existuje obrovská překážka mezi ženou a zlepšením jejího postavení ve společnosti a stejně tak existuje překážka mezi společností a jejím pokrokem a rozvojem. Tato myšlenka způsobila v Egyptě povyk hlavně proto, že si autor internalizoval názor kolonizátorů. Celá léta se egyptská společnost snažila nastolit lepší pozici žen ve společnosti a Amin vnesl otázku o zahalování do centra debaty o celkové modernizaci Egypta. Trval na tom, že dokud nebudou šátky zrušeny, muslimský svět zůstane pozadu. (Kondrys, 2015)

Kropáček (1996, 88) tvrdí, že Korán zahalování nepožaduje, vyzývá pouze obě pohlaví cudně klopit zrak. Ženám přikazuje oblékat se slušně a skromně a nechovat se vyzývavě. Důkazem toho jsou například sůry 24:30-31²², 33:32-33²³ a 33:59²⁴. Podle Kropáčka lze při liberálním výkladu připodobnit tyto myšlenky k evangeliu (Matouš 5, 27 - 28²⁵).

Konec zahalování vnímalo jako znak modernity několik prezidentů, kteří se snažili svoje země posunout směrem k západní modernitě. Dvěma nejvýznamnějšími reformátory byli Mustafa Kemal Atatürk v Turecku a Réza Páhlaví v Íránu. V roce 1928 vyšel v Íránu zákon o takzvané jednotnosti oblečení, který přímo nařizoval mužům nošení západních šatů a ženám bylo o rok později zakázáno zahalení šátkem. Šáhovi vojáci dokonce násilně nutili ženy, aby si své šátky sundaly. (Armstrong, 2000, 227) Toto přísné nařízení v Íránu mělo za následek eliminaci žen ze sociálního života, protože kvůli zákazu zahalování se na veřejnosti raději zůstávaly ve svých domovech. To vedlo k rozdělení společnosti na dvě silné skupiny. Jednou skupinou byli příznivci modernizace a tím pádem i nových reforem Rézy Páhlavího a druhou skupinou převážně ortodoxní věřící kteří s těmito reformami naprosto nesouhlasili a požadovali návrat k původním náboženským pravidlům (Keddie, 1996). Situace vyvrcholila v roce 1979 islámskou revolucí vedenou ajatolláhem Chomejmím a vznikem Íránské islámské republiky. Ženská práva v Íránu obecně procházejí různými změnami. Právo na dědictví, které se vztahuje na veškerý movitý i nemovitý majetek existuje

²² Korán, 24:30-31: „Řekni věřícím, aby cudně klopili zrak a střežili svá pohlaví – a to je pro ně čistší, vždyť Bůh dobře je zpraven a o všem, co konají. A řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby, kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje své na nadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratrům nebo synům svých bratrů či sester a nebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejichž pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chťiče, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A necht' nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají. A konejte všichni pokání před Bohem, ó věřící, snad budete blažení!“

²³ Korán, 33:32-33: „Ženy prorokovy! Nebud'te jako leccjaká jiná žena! Chcete-li být bohabojné, pak nebud'te příliš poddajné v řeči své, aby po vás nebažil ten, v jehož srdci je choroba, nýbrž mluвьте slova vhodná! Zdržujte se důstojně ve svých domech a nestavte na odiv ozdoby svoje podle způsobu dřívější doby nevědomosti! Dodržujte modlitbu, dávejte almužnu a buďte poslušné vůči Bohu a poslu Jeho! Bůh chce pouze odstranit od vás špínu, lidé domu, a chce vás očistit úplným čištěním.“

²⁴ Korán 33:59: „Proroku, řekni manželkám svým, dcerám svým i věřícím ženám, aby přitahovaly k sobě své závoje! A toto bude nejvhodnější k tomu, aby byly poznány a nebyly uráženy. A Bůh je odpouštějící, slitovný.“

²⁵ Matouš 5:27-28: „Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Nezcizoložíš.“ Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.“

až od roku 2009 a od roku 2007 mají ženy možnost podstoupit potrat do šestnáctého týdne těhotenství (Ghamari-Tabrizi, 2013).

Atatürkova sekularizace v Turecku probíhala obdobně, a byla ve své podstatě taktéž agresivní. Kromě jiných nových reforem a nařízení, bylo ženám zakázáno zahalování šátkem a pro muže začal platit zákaz typického muslimského oblečení fez (Armstrong, 2000, 191, 192).

Podle Turečka (2007, 95) je některými feministkami v dnešní době zahalování vnímáno jako způsob, kterým se předejde pohlízet na ženu pouze jako na sexuální oběť. Žena je podle nich rovnoprávná s mužem pouze tehdy, pokud není posuzována podle svého vzhledu, ale podle svých duševních a mravních hodnot.

Na základě uvedeného lze tedy shrnout, že zahalování žen nemá původ ani v Koránu, ani není podstatným či původním prvkem islámu. Korán nepřikazuje ženám nosit šátek na hlavě a zakrývat si vlasy. Zvyk zahalování a odloučení žen do harémů se stal běžnou praktikou až tři generace po smrti proroka Mohammeda, kdy se muslimové začali chovat podle vzoru křesťanů v Byzantské říši a zooastristů v Persii, kteří se ženami zacházeli tímto způsobem po dlouhou dobu předtím. Šátky nenosily všechny ženy v nově se utvářející islámské společnosti, ale byl to znak žen z vyšších kruhů (Armstrong, 2000, 165).

5.1.5. ŽENY A ISLÁMSKÉ PRÁVO

Islámským právem je běžně označováno právo, jež se vyvinulo společně s islámem. Mezi nejdůležitější prameny islámského práva patří jednoznačně Korán a hadíthy, které společně upravují všechny aspekty lidského chování a jednání. Různé muslimské státy se svými ustanoveními většinou od tohoto klasického práva liší. Důležitými jsou hlavně rodinné a dědické právo. Také tato práva procházela vývojem a nelze je aplikovat jako něco, co je předem jasně ustanoveno z dob, kdy se psal Korán. Přesto je na tato práva nutné nahlížet z historického hlediska (Mert, 2015).

Výklad Koránu je velice důležitý, protože právě od něj se odvíjí postavení a práva žen. Jsou země, které vyhlásily Korán jako hlavní zdroj svých zákonů, a někteří fundamentalisté ho označují za jedinou a věčnou ústavu. Šaría je právní systém, který obsahuje všechny oblasti lidského práva. Zahrnuje mimo jiné také manželské, rodinné, dědické, majetkové či trestní právo. Ve svých podrobných

rozpracováních se stává absolutní soustavou zákonů, vztahových ujednání a klasifikací činů, které jsou východiskem pro morální smýšlení. Islám má tedy předpisy, ustanovení a zákony pro všechny záležitosti (Kropáček, 1998, 28, 29; Kropáček, 2003, 117, 118).

V září 1995 na konferenci o ženách pořádané v Pekingu muslimské delegace nedovolily schválit požadavek na stejná dědická práva pro muže a ženy (Kropáček, 1996, 87). Abdalati (2002, 108, 109) tento nestejný podíl obhajuje tím, že muž nese břemeno veškerých finančních výdajů. Žena je finančně zabezpečena a vyživována buď jejím manželem nebo, pokud už nemá manžela, pak ji vyživuje a zabezpečuje syn, otec či bratr.

Dále ustanovení práva šaría říká, že při soudních sporech svědectví jednoho muže váží stejně jako svědectví dvou žen. Muslimští autoři toto obhajují tím, že žena většinou nemá takové zkušenosti z praktického života, jako má muž, a mohla by tak svou méně kvalifikovanou výpověď nevědomě poškodit některou ze stran sporu. Proto by u sebe měla mít druhou ženu, která ji v případě, že něco opomene, ihned opraví nebo připomene jiné detaily. Toto opatření má zajistit smluvní poctivost a správné jednání mezi lidmi (Kropáček, 1996, 87; Abdalati, 2002, 109).

Podle Kropáčka (1996, 87) je nutné posuzovat tyto na první pohled diskriminující normy v jejich kontextu. Různé prvky z předislámské mentality a tradic o mužské nadřazenosti ovšem přežívají. Muslimští apologeti rázně odmítají názor, že právo šaría diskriminuje ženy. Z jejich pohledu poskytuje islám ženě stejně široká práva jako muži. Tato práva však nejsou totožná. Důležité je připomenout, že postavení ženy v muslimské rodině je vždy postavením závislosti, i když jeho skutečná kvalita závisí na míře vzájemné lásky. Ve fungující rodině se partneři o problematiku rovnoprávnosti nezajímají. Právní ani sociologické nástroje nemohou tyto hodnoty obsáhnout.

Co se týče veřejného života, ženské příslušnice první ummy v Medíně se ho plně účastnily. Některé podle arabského zvyku dokonce bojovaly v bitvách po boku svých mužů a islám nevnímaly jako represivní náboženství. Později se však i islámské víry zmocnili muži a přizpůsobili si ji k panujícímu patriarchátu (Armstrongová, 2008, 52). V dnešní době patří tato problematika k hlavním tématům neshod mezi liberálními a fundamentalistickými muslimy. Fundamentalisté bojují za markantní segregaci ženy, jakou je například zahalování.

To může mít mnoho podob a odstínů. Současný puritánský standard představuje šátek pokrývající vlasy a šíjí s tím, že ovál obličeje zůstává volný.

Fundamentalisté mají přísná nařízení, která velmi zužují sociální svět žen. Závoj a všechny jeho implikace se povyšují na velmi důležitý znak islamizace, kterou extremisté požadují. Radikálové je dokonce prosazují násilím. Jako příklady poslouží Írán či Saúdská Arábie, kde může být žena, která není zahalená, náležitě potrestána mravnostní hlídkou či náboženskou policií. V Saúdské Arábii platí přísná segregace pohlaví a ženy nesmí řídit auta, univerzitní studentky poslouchají přednášku muže profesora v jiné místnosti a v Rijádu byla vytvořena banka, kde personál i klientelu tvoří výhradně ženy.

Islamismus i trend puritánství zesílily v době, kdy se ženy ve velkém počtu zapojovaly do veřejného života. V Egyptě mezi padesátými a sedmdesátými léty 20. století stoupl poměr mezi chlapci a děvčaty na odborných a vysokých školách z 1:13 na 1:2. Zároveň byla tato doba typická pro příliv lidí z venkova do měst. Ve městském prostředí, kde se potkávají ženy i muži navzájem, si ženy zvykly vnímat šátek jako ochranu nositelky, znak nedostupnosti a v jistém smyslu i asexuality. Bez zahalování žen by ve městech muže obklopovalo nezvyklé sexuální napětí (Kropáček, 1996, 88, 89).

5.1.6. IMPLIKACE PRO SOUČASNOST

5.1.6.1. Vliv náboženství na socioekonomické faktory společnosti

Kropáček (1996) ve svém článku popisuje, jak se s časem vyvíjely výklady, a tím i pohled na ženu a její roli ve společnosti. Například vrcholný teolog al-Ghazzálí (zemřel r. 1111) zastával názor, že úkol žen spočívá pouze v péči o děti, domácnost a mužovu spokojenost. Al-Farábí (zemřel r. 950) přiznává ženě stejné duševní schopnosti, jako má muž, ale dále už z toho nevyvozuje žádné důsledky pro své sociální, intelektuální či etické konstrukce. Ibn Síná (z. r. 1037) tvrdí, že v ženské duši převažují iracionální části. Ibn Rušd (z. r. 1198), který žil na území Cordóbského chalífátu, ženu plně oceňoval a jako jeden z prvních se pro ni domáhal rovnoprávnosti i uplatnění ve veřejném a hospodářském životě. Taktéž se

zamýšlel nad tím, že ženina hmotná závislost na muži je jeden z hlavních důvodů chudoby v muslimských zemích. (Kropáček, 1996, 84)

Podle Gregorové (1986) islám vznikl v plně patriarchální společnosti, což se jasně odrazilo na postavení žen. Společnost byla rozdělena na pány a poddané, vykořisťovatele a vykořisťované. V přirovnání s mužem a ženou tomu tedy bylo tak, že pán a vykořisťovatel byl vždy muž a poddaná a vykořisťovaná byla vždy žena.

Islám jako náboženství a styl života má zřejmý vliv na demografický vývoj hlavně v arabském regionu. Tento region je vymezen státy, kde je arabština oficiálním jazykem a islám je většinové náboženství. Ve všech těchto zemích je velmi vysoká porodnost. Jedním z faktorů ovlivňujících natalitu jsou brzké sňatky a tím i rychlé první otěhotnění, kdy plodnost a porodnost žen pokračuje během jejich produktivního věku. Užívání antikoncepce je v těchto zemích spíše řídké. Náboženské faktory ovlivňující porodnost jsou výrazné. (Obermeyer, 1992)

Hmotné zabezpečení rodiny stojí podle islámu výhradně na muži. Pokud žena (s manžellovým souhlasem) pracuje, její výdělek patří jen jí a manžel na něj nemá právo. Podle svatební smlouvy za ni také muž musí zaplatit takzvaný *mahr*, což je předsvatební dar, na který má nárok pouze žena a je jejím výhradním majetkem. Svatební smlouva může obsahovat doložku o další částce, kterou by muž musel manželce zaplatit v případě rozvodu. (Kropáček, 1996, 87).

5.1.6.2. Praktické dopady rozdílných výkladů v soudobé společnosti v různých státech

Na jednotlivých muslimských státech lze demonstrovat příklady velmi rozlišných náboženských výkladů a praktických dopadů na život.

Indonésie

Jedním z nejkontroverznějších výkladů islámu praktikuje kmen Minangkabau, který žije v provincii Západní Sumatra. Indonésie je nejlidnatější muslimskou zemí a státem, kde je islám mnohem tolerantnější než ten blízkovýchodní. Samozřejmě jsou zde také extrémistické regiony, jako například Aceh, kde se přiklánějí k radikálnímu islámu a praktikují ho velmi striktně. Za jiný extrém může být považována Západní Sumatra s hlavním městem Padang, kde je praktikován islám a zároveň zde existuje matriarchální uspořádání společnosti. Vyznačuje se několika

znaky. Jedním z nich je, že děti přebírají matčino jméno. Rodinné dědictví je rozděleno mezi dcery, muži se po svatbě stěhují do domovů svých žen. Muži, kteří cestují za prací v cizině, přenechávají zodpovědnost za dům i rodinu ženám. Pokud se manželé rozvedou, muž se musí odstěhovat a manželce zanechá děti i majetek. Protože jsou tamější ženy vzdělané, pracují na dobrých místech a jsou více zaměřené na kariéru (Karásková, 2016, 119, 122).

V jiných částech Indonésie převládá tradičnější způsob vnímání ženy ve společnosti. Muslimské ženy většinou zahalují své vlasy a hijab²⁶ je velmi rozšířen jak mezi mladými tak staršími ženami po celé zemi. V okolí Yogyakarty na ostrově Jáva vnímají nošení hijabu a zahalování jako znak dobré morálky, cudnosti a zbožnosti žen. Pokud dívky hijab nenosí, komunita to označuje za morální degradaci. Zahalování je dívkám v některých komunitách doporučováno již před první menstruací k tomu, aby mohly svobodně opustit své domácí prostředí, vzdělávat se a objevovat se na veřejných místech, i když islámské právo podle některých oficiálně vyžaduje zahalování po dívkách po první menstruaci (Aryanti, 2015).

Jako protiklad prvního příkladu v Indonésii, který popisuje symbiózu matriarchátu a islámu, je v extremistickém regionu Aceh na severu ostrova Sumatra, místní vládou implementováno právo šaría. Po ženách je striktně vyžadováno zahalování a sekularizace od mužů. Existuje zde nábožensky předepsaná kulturní norma, která tvrdí, že chrání ženy a společnost. V důsledku této normy mají ženy omezená práva (Taylor, 2015).

Právě Indonésie je dobrým příkladem země, kde je v různých částech země islám vykládán velmi rozdílně. Jsou zde místa, jako například Aceh, kde jsou muslimové velmi ortodoxní a drží se přísných výkladů a práva šaría, dále místa, kde je volná tradice a zvyky, ale také kmeny, kterým historicky nedělá problém zkombinovat matriarchální uspořádání společnosti s právy a povinnostmi plynoucími z islámské víry.

Turecko

Turecko je zemí, která po dlouhou dobu představovala vzor sekulární společnosti pro další muslimské státy, především státy Perského zálivu. Stejně jako například

²⁶ Hijab, islámský koncept zakrývání ženských částí těla

ve státech střední Asie, v Turecku nebyl islám zdrojem určující legislativu (Gouda a Potrafke, 2016). Tato země byla tématem pro mnoho studií a výzkumů zabývajících se vztahem mezi demokracií a islámem. Zajímavé je pak také porovnání, jak se ideologie jednotlivých politických stran a jejich voličů promítají do praktického života, respektive postavení ženy ve společnosti. (Gurses, 2015)

Jedny z prvních studií dokazovaly, že islámská víra není kompatibilní s demokratickými prvky vládnutí. Tyto studie připisují jeden z původů vzniku autoritářských režimů nebo režimů, kde chybí demokracie, právě tomu, že v těchto společnostech nejsou jasně dané hranice mezi náboženstvím a politikou, panuje v nich podřízenost žen a kladou důraz na svrchovanost Boha. Tím pádem demokratické normy, hodnoty a instituce, jako jsou suverenita, svobodné volby a nezávislý soudní systém, jsou v podstatě nepřitelem pro muslimské tradice. V poslední době ale vznikaly nové studie, které chtěly dokázat, že největším problémem, který dělí Západ od muslimských zemí, není demokracie, ale vztah jednotlivých pohlaví – ve společnostech s muslimskou většinou se nesetkáváme s podporou rovných práv a příležitostí žen. Ve výzkumech bylo prokázáno, že voliči islámských politických stran jsou více konzervativní a uzavření i v otázce role ženy. (Gurses, 2015)

Podle výzkumu organizace World Values Survey²⁷ je dodržování práv žen v Turecku spíše špatné. V dnešní době je úroveň ženských práv v Turecku na stejné úrovni s těmi muslimskými zeměmi, které nemají historickou zkušenost s demokracií. Pokud jde o podporu ženské rovnoprávnosti, výsledky z Turecka se podobají jiným zemím, jako je Alžírsko, Egypt a Ázerbajdžán.

Studie se zaměřila na potvrzení či vyvrácení tří tvrzení. Za prvé, „univerzita je důležitější pro chlapce než pro dívku“. Za druhé, „být ženou v domácnosti je stejně naplňující jako pracovat za mzdu“. A za třetí, „muži jsou lepší političtí lídři než ženy“. Na základě výzkumu, který byl proveden v letech 2001 a 2011, je možno vidět korelaci zastánců příslušných politických stran s názorem na roli žen. Výsledky indikují, že voliči více konzervativních a proislámských stran se přiklánějí k souhlasu s tvrzeními a naopak voliči demokratičtějších a liberálnějších stran s tvrzeními nesouhlasí. (Gurses, 2015)

²⁷ Výsledky výzkumu z Turecka dostupné zde:
<http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>

Saúdská Arábie

V Saúdské Arábii je v dnešní době jedna z nejvíce generově oddělených společností na světě. Ženy tam žijí pod konstantní legální (právní) a kulturní prohibicí (zákazem), ať už v rámci rodiny, nebo mimo domov. Hlavním problémem v Saúdské Arábii není to, že je státní právo založené na právu šaría, ale to že interpretace tohoto práva je ponechána na vládou vybraných jednotlivcích, jejichž agendou je potlačit práva žen ve jménu náboženství. (Mtango, 2004).

Freedom House uvádí Saúdskou Arábii jako nesvobodný stát a ve svých výzkumech poukazuje i na utlačování ženských práv. Mluví o celkové nesvobodě žen a naprosté podřízenosti mužům. Dále jako příklady uvádí rozdělení společnosti na mužskou a ženskou část, nutnosti legálního mužského opatrovníka pro každou ženu či například právo mužů dávat ženám povolení k vycestování ze země. (Freedom House, 2016)

Ženy sice mohou volit, což v monarchiích nemusí být až tak běžné, ale například stále nemohou řídit auto. Organizace Human Rights Watch připravila několik kampaní a edukačních videí²⁸, které podporují práva žen v Saúdské Arábii. Vystupují proti domácímu násilí, bojují proti právu mužů zakázat ženám vycestovat ze země a proti dalším právům, které utlačují postavení ženy ve společnosti (Human Rights Watch, 2016).

Po ženách v Saúdské Arábii je vyžadováno, aby se oblékaly do *abáji* a černého šátku, která zakrývá i jejich obličej. Abáji jsou zpravidla černé a jen málokdy se objevují jiné barvy. Zdrojem tohoto striktního pravidla není šaría, jak by se mohlo na první pohled zdát, přesto je to bráno jako část islámské víry. Tato pravidla, která zdánlivě z islámské víry vycházejí, kontroluje tzv. mutawa, náboženská policie. Lze říci, že tato policie striktně kontroluje pouze ženy, ale muže nechává oblékat podle toho, jak sami chtějí, byť by měla kontrolovat, zda nosí dlouhé kalhoty a jsou taktéž decentně oblečení (Mtango, 2004). Nejméně konzervativním místem v Saúdské Arábii je Jeddah, přístav na západě, kde je možno zahlédnout nejvíce barevných variací do abájí zahalených žen. Zbytek země je velmi uzavřená společnost, kde jsou ženy zahaleny prakticky výhradně do černé barvy. (Gorney, 2016)

²⁸ Tyto kampaně a videa jsou k dispozici zde:
<https://www.hrw.org/sitesearch/saudi%20arabia%20woman>.

Existují dvě nejvíce rozšířené teorie pro specifické zahalování žen v Saúdské Arábii. První z nich říká, že když bylo východní pobřeží pod tureckou nadvládou, ženy z vysokých kruhů nosily šátky, aby se ochránily před ostrým pouštním sluncem. Druhou teorií je, že když beduínské kmeny válčily proti sobě, zahalovaly své ženy, aby ty krásné nemohly být uneseny. V Koránu jsou odkazy na oblékání a instrukce proroka Mohammeda interpretovány tak, že je požadováno po věřících, tedy mužích i ženách, aby se oblékali střídmě. Doslova je v překladu řečeno „... muži jsou pokorní a ženy jsou pokorné..., muži si hlídají svou skromnost a ženy si hlídají svou skromnost...“²⁹(Mtango, 2004). Podle Mtango (2004) celý koncept zahalování není ve své podstatě opresivní. Pokud by byl legitimní pouze pro účel oblékat se střídmě/skromně, tak jak je požadováno v Koránu, bylo by to akceptováno pouze jako kulturní norma. Nicméně problém zde nastává, pokud je zahalování velmi striktně vynucováno. Pokud by i muži byli kontrolováni stejně přísně jako ženy na základě toho, že Korán přikazuje střídmost, pak by pravidlo pro zahalování v Saúdské Arábii nebylo diskriminační. Protože tomu tak není, je vynucování určitého oblečení výhradně pro ženy bráno jako diskriminační - na ženy neplatí stejné měřítko jako na muže. Protože zahalování není striktně požadováno islámem, neexistuje žádný náboženský imperativ, který by mohl tuto vynucenou praktiku ospravedlnit. Lze tedy shrnout, že ženská práva jsou v Saúdské Arábii ohrožována a diskriminována na základě neopodstatněných náboženských výkladů, které vedou pouze k utlačování ženského pohlaví.

Situace žen v Saúdské Arábii se nicméně pomalu zlepšuje. Na vysokých školách je v dnešní době vyšší počet žen než mužů, což vede k vyšší vzdělanosti a možnosti výběru vhodné kariéry. Ženy milují módu, ovšem jejich nejnovější značkové oblečení a make-up může být viděn pouze mezi kamarádkami a manželem. (Gorney, 2016)

Gorney (2016) taktéž uvádí, že Saúdská Arábie je nejvíce genderově segregovaný národ na světě. V dnešní době je například velmi diskutovaná otázka, co doopravdy znamená být moderní a zároveň typická saúdská žena. Probíhá několik kampaní, které vybízejí ženy k tomu, aby si našly práci, současně ale saúdská společnost musí vyřešit fakt, že ženy jsou v práci v každodenním formálním styku s muži, kteří

²⁹ Korán 33:35: „Muslimové a muslimky, pravdomluvní a pravdomluvné, trpěliví a trpělivé, pokorní a pokorné, dárci a dárně almužny, postící se muži a postící se ženy, cudní a cudné, muži a ženy hojně Boha vzpomínající – těm všem Bůh věru připravil odpuštění i odměnu nesmírnou.“

s nimi nejsou spojeni ani pokrevně ani sňatkem. Mnoho žen by o pracovním místě přemýšlelo, ale jsou svázány názorem rodiny nebo příbuzenstva, kterým se tato myšlenka emancipace ženy nemusí líbit a mohou práci ženě zakázat.

Saúdská Arábie tedy stále zůstává jedinou zemí, kde je ženám zakázáno řídit auto či která vyžaduje, aby každá dospělá žena žila pod dohledem právně uznaného mužského opatrovníka, ať už otce, manžela nebo jiného člena rodiny. Ten pak de facto rozhoduje o tom, zda žena dostane pas, dokončí některé právní záležitosti nebo vycestuje do zahraničí. A až relativně nedávno bylo ženám povoleno volit. (Gorney, 2016)

Jaká je role ženy v Koránu?

Role ženy v Koránu má několik výkladů, které se od sebe svým pojetím značně liší. Důkazy rozdílných praktik lze spatřit v praxi mezi jednotlivými muslimskými státy a komunitami.

Při stvoření světa nedává Korán prvotní hřích za vinu explicitně ženě. Muž i žena jsou si před Bohem rovni, ale každý z nich má jiná práva a povinnosti. Muž je hlavou rodiny, stará se o svou manželku a děti. Žena má na starost hlavně domácnost a výchovu dětí. Korán předurčuje roli muže i ženy z hlediska biologického nastavení jedinců. Tvrdí, že žena má charakteristicky lepší vlastnosti a předpoklady být matkou a muž živitelem rodiny.

Výklady Koránu o počtu povolených manželek se od sebe liší. Většina náboženských představitelů a legislativ států se shodnou na jedné manželce. Muž má svou ženu milovat a chovat se k ní dobře. Žena má být muži poslušná, pokorná, zbožná, nechovat se vyzývavě a musí být věrná manželovi. Pokud tomu tak není, výklady muži povolují svou ženu bít. Většina výkladů se shoduje v tom, že se může manželka „jemně potrestat“. Slova „jemně potrestat“ si může každý jedinec vyložit po svém. Právě v tom spočívá nebezpečí extremismu.

Rozvod připouští islám za podmínky, že je manželství nefungující a nedá se obnovit. Manželům ukládá tříměsíční lhůtu, která jim umožňuje nápravu či návrat. Žena nesmí být těhotná. Pokud je, manžel se o ni musí nadále starat.

V otázce zahalování žen se názory liší. Jeden říká, že si žena musí zahalovat většinu částí svého těla, včetně vlasů a obličeje. Druhý se přiklání k nošení cudného a nevyzývavého oblečení. Vlasy ani obličej nemusí být zahaleny.

Z teorie vyplývá, že je žena podřízená muži, který má více rozhodovacích práv a větší moc nad ženou. V praxi se ale každý pár přikloní k takovému výkladu, který je pro něj vyhovující.

6 POROVNÁNÍ INTERPRETACÍ BIBLE A KORÁNU

6.1. STVOŘENÍ

V rámci Bible se ve Starém zákoně objevují dvě zprávy o stvoření člověka, které jsou dále rozvinuté a ze kterých vychází další argumentace pro celkové postavení ženy v rámci lidského života. První zpráva hovoří o druhotném stvoření ženy z mužova žebra (Genesis 1, 1–2, 3) a později připisuje vinu za prvotní hřích právě ženě. Tento text lze využít k argumentaci, že žena není rovnocenná s mužem a musí se mu podřizovat. Druhá zpráva o stvoření v Bibli navazuje na tu první, avšak mluví o stvoření společném a prvotní hřích dává za vinu oběma (Genesis 2, 4). Zde se klade důraz na to, že konec třetí kapitoly v knize Genesis (16, 17) je zakončen rozhrěšením pro oba dva, kdy jsou potrestáni stejným dílem.

Korán má oproti Bibli pouze jedno pojetí o stvoření ženy. Píše se v něm, že oba byli stvořeni ve stejnou chvíli a prvotní hřích je připisován oběma stejnou měrou. Někteří autoři dokonce uvádějí, že za něj nese větší zodpovědnost právě muž. Tento výklad se promítá i do celkového pojetí islámu, který učí, že muž je zodpovědný za činy své rodiny, tedy i manželky, a bude za ně souzen právě on. Z hlediska rovnocennosti muže a ženy před Bohem Korán tvrdí, že jsou si rovni. Každý z nich má ale jinou životní roli, na kterou se váží jiná práva a zároveň povinnosti v normálním životě. Z těchto práv a povinností pak vyplývají nerovnosti, které mohou být v islámu kritizovány.

6.2. MOHAMMED A JEŽÍŠ VE VZTAHU K ŽENÁM

Ježíš Kristus měl tři ženy, které ho doprovázely na cestách. Byly jimi jeho matka, sestra a Marie z Magdaly, která s ním nebyla příbuzná. O vztahu Krista s Marií z Magdaly se vedou spekulace a křesťanské církve na ni nahlízejí různě. Katolická církev ji označuje za prostitutku a slouží jako příklad toho, že byl Kristus odpouštějící ke všem, bez ohledu na jejich původ. Kristus se k ženám choval vstřícně, naslouchal jim a snažil se jim pomoci, pokud ho o to požádaly. Kristus na ně nahlížel jako na své pomocnice, protože hrály důležitou roli hlavně v šíření víry.

Ježíš Kristus neměl svou vlastní rodinu, tudíž nemohl sloužit křesťanům jako vzor pro rodinný život.

Prorok Mohammed je na rozdíl od Ježíše Krista osobou, která slouží jako vzor každodenního života a jeho činy jsou napodobovány věřícími muslimy po celém světě. Jeho život, radosti, ale i komplikace a útrapy slouží jako návod každému Muslimovi, jak se správně chovat ve všech situacích, které život přináší. Příklad na jeho vlastním životě dokazuje, že si muž může vzít starší ženu, která ho podporuje a je zároveň emancipovaná a úspěšná. Jedním z možných Mohammedových cílů byla i emancipace žen. Islám nabídl ženám lepší práva a postavení ve společnosti.

6.3. MANŽELSTVÍ A ROZVOD

Pro židovství se základem manželství stává čistota obou manželů, plození a výchova dětí. Třemi nejdůležitějšími atributy manželství jsou děti, nerozlučitelnost a věrnost. Manželé si mají být oporou a mají plnit všechny povinnosti s láskou a věrností. (Císař, 1995)

Křesťanství se na manželství dívá velmi podobně, protože vychází ze základů, které jsou dány ve Starém zákoně. Kniha Genesis 2, 24 doplňuje, že muž opustí otce i svou matku, aby se mohl se svou ženou stát jedním tělem. Křesťanství se k manželství staví velmi pozitivně a hovoří o něm jako o přirozeném stavu, který je žádoucí. Vnímá manželství jako jednotu muže a ženy, kteří byli stvořeni jeden pro druhého a jsou si vzájemnou oporou. Oba mají stejná práva a povinnosti. Roli mají každý jinou, ale před Bohem jsou si rovni. Jak křesťanství, tak židovství nepřipouštějí ve svých výkladech polygamii. Podle některých autorů je manželství instituce, která je hlavním bodem pro uspořádání společnosti.

Rozvod hlavně v katolické církvi není možný. Hlavním argumentem pro toto ustanovení je pasáž Bible, kde stojí „Co Bůh spojil, člověk nerozděluje“ (Matouš, 19, 6). Tento verš je plně závazný pro manželské páry a rozvod je možný pouze ze specifických a velmi vážných důvodů. Jedním a hlavním z nich je spáchání hříchu cizoložství. Pokud se pár rozhodne rozvést, musí podstoupit proces vedený před církevním soudem, který má jako jediný právo manžele rozvést. Manželé pak musí obdržet tzv. rozlukový lístek. Po rozvodu se ani jeden z páru nesmí znovu vdát či oženit církevním sňatkem, protože i tak, pokud žije s novým partnerem, je to bráno jako hřích cizoložství, a to z toho důvodu, že první partner,

kterého si člověk bere před Bohem, je ten, který zůstává tím platným po celý zbytek života. Jiné křesťanské církve (například evangelická) rozvod připouští a jsou o tomto tématu ochotné mluvit. (Zenová, 2010; Kelly, 2012; Matějka, 2016) Islám se liší tím, že některé výklady dovolují za určitých podmínek až čtyři manželky. Manželství je podle islámu silné pouto a závazek vůči samotnému životu. Je to bohabojný čin, který představuje zodpovědnou oddanost. Muž a žena mají v manželství každý jiné role a povinnosti. Muž musí zaopatřit manželku po materiální stránce a žena by se měla starat o rodinu a být věrná manželovi. Stejně tak jako v křesťanství i židovství, v islámu manželé nalézají vzájemné naplnění a seberealizaci, lásku a mír.

Rozvod islám specifikuje jako nejméně vhodné řešení manželské krize, ale připouští ho. Hlavní zásadou je, že manželství musí být buď úspěšné, nebo žádné. Není tedy uznáváno manželství, které nefunguje. Obě strany musí podle islámského práva s rozvodem souhlasit a po rozvodu následuje čekací doba, ve které si mohou oba manželé své rozhodnutí ještě rozmyslet. Pokud se tak nestane, manželé jsou rozvedeni a nemají pak už k sobě žádné závazky.

6.4. SEXUALITA A MATEŘSTVÍ ŽENY

Zatímco Starý zákon vymezuje činy, po kterých se muž i žena stávají nečistými, křesťanství vymezuje jiná pravidla pro sexuální život partnerů. Židovské manželství je založeno na čistotě obou před manželským slibem. Důležitou roli hraje i výběr partnerů, kdy by se dívka neměla dát každému. Po pohlavním styku se oba manželé stávají nečistými a musí projít očišťujícím rituálem. Stejně tak musí očišťující rituál provést po dalších specifických činnostech.

V křesťanství, hlavně v katolické církvi, je pohlavní styk výhradně chápán jako nástroj k plození dětí. Vzorem pro křesťanské ženy je Panna Marie, čistá a dobrá matka, poslušná a cudná. Pohlavní styk je povolen pouze v manželství a cizoložství je striktně zakázáno.

Islám sexuální život nijak nespécifikuje, z veršů je ale patrné, že sexualita mezi manželi není tabu. Ovládnutí pohlavního pudu se stává morálním triumfem, rozmnožování se považuje za společenskou nutnost a sexuální akt může vnímán jako potěšující. Samozřejmě se vždy mluví o sexualitě mezi manžely a je požadovaná oboustranná věrnost.

Náboženské texty v obou náboženstvích, křesťanství i islámu, předpokládají mateřské normy, jako jsou láska a mateřská obětavost. Zkušenosti matek, které zažijí v reálném životě, jsou často šokující ve srovnání s očekáváním, které přichází po přečtení tradičních náboženských textů. Matky se setkávají s různými frustracemi a pocity nedostatečnosti, které pocházejí z nekritického přijetí, že matka je bytost bez další identity, která může najít dostatečné uspokojení v tom, že je celý den s malými dětmi a že mateřská láska je a měla by být nesobecká. Hlavní kritika křesťanské etiky přichází z pohledu samotných matek, které začínají pochybovat a kladou si otázky o očekávání nesobeckosti a lásce k druhým. Bezpodmínečná a nezištná láska často implicitně spojená s matkou a dítětem je často tématem, které je v rozporu s aktuálními povinnostmi a zkušenostmi (Oh, 2010).

6.5. ZAHALOVÁNÍ

Po přečtení několika pasáží Bible by se mohlo na první pohled zdát, že i ona nabádá k zahalování žen. V několika pasážích je explicitně napsáno, že žena má být zahalená. Pokud se věta vytrhne z celkového kontextu, pak je výklad k zahalování vcelku jasný. Žádná z dnešních praktik ale neukazuje, že by se křesťanské ženy v praktickém životě musely zahalovat. Křesťanství stejně jako islám nabádá k cudnosti a decentnímu oblékání. Křesťanské výklady nenabádají k zahalování žen a ženy si mohou svobodně vybírat, co chtějí nosit.

Zahalování žen je v islámu chápáno více způsoby. Některé autority, odborníci či jedinci zastávají názor, že Korán zahalování žen jasně přikazuje, jiní poukazují na pasáže, které explicitně nenařizují, jak přesně má oblečení žen vypadat. Jednotlivé pasáže se dají vyložit mnoha způsoby a právě uvedené „ženské ozdoby“, které mají být zahalené, pro každého mohou znamenat něco jiného.

Jak uvádějí Matějka (2016) i Mert (2015), náboženství nemohou změnu ve společnosti nastolit ze dne na den, ale musí citlivě přistupovat k již zaběhnutým tradicím. Takto, z historického hlediska, se musí přihlížet k textům, které k šátkům nabádají. Vycházejí z tradic a zvyků společnosti. Matějka (2016) dává ve svém kázání do kontrastu Čechy, kteří jsou ochotní uznat muslimy za kultivované až ve chvíli, kdy ženy odloží šátek. Podle našeho vnímání se ženám, které šátek odloží, uleví. Ukazuje to však nepochopení tisícileté tradice, která nemusí mít za záměr

ženu ponížít, ale naopak ji ochránit. Náboženství obecně má obrovský potenciál k proměně světa, ale i moudrost, která ví, že bezohledné změny vedou k rozkladu společnosti. Právě tato myšlenka se dá aplikovat na mnoho zvyků, které jsou ve společnosti rozšířené.

6.6. IMPLIKACE PRO SOUČASNOST

Zatímco odborné články, média a publicistická literatura se hojně věnují otázce ženy v islámu, ke křesťanství a roli ženy v něm se v odborné literatuře mnoho nepíše. Vyvozují z toho, že křesťanství je vyznáváno v sekulárních a rozvinutých společnostech, ve kterých náboženství není spojováno s otázkou ženy jako takovou. V evropských vyspělých zemích se řeší práva ženy spíše v legislativách států, které nejsou propojeny s náboženskými praktikami. Ženy nebývají nahlíženy prizmatem náboženství a jejich role udávané v něm, ale spíše z hlediska sociálního statutu, role žen ve společnosti nebo pracovních příležitostí a ohodnocení. Jediným ožehavým tématem, který svou podstatou zasahuje do náboženství, je otázka potratů. Potraty jsou diskutovány nejvíce v křesťanských zemích Evropy s tím, že ne vždy jde uznaná legislativa v souladu se stanoviskem církve – tedy odmítnutím tento zákrok provést.

Na druhé straně islám je rozšířen ve státech, kde je legislativa propojena s tímto náboženstvím a jakožto náboženství, které udává často velmi doslovný návod jak správně žít, je s otázkou ženy úzce spojován. Korán určuje směr, kterým je inspirována legislativa muslimských států, tím pádem jsou role a práva ženy determinovány postavením, které určí daný výklad Koránu.

Islám ovlivňuje ženu v mnoha otázkách každodenního života. Jelikož je islám přijat jako jediný způsob života, ovlivňuje porodnost, status žen ve společnosti, chování mužů vůči nim, výchovu dětí, zvyky a tradice.

Obě náboženství jsou velmi důležitá z hlediska psychologie člověka, protože dodávají sílu a odvahu překonávat všechny překážky v životě. V muslimských zemích je islám více spjat s životem jednotlivců než křesťanství v západních státech. Je to také z důvodu provázanosti legislativy států s náboženstvím.

V západních státech jsou ženám přiznána větší práva, je podporována jejich emancipace a klade se důraz na individualitu. Na rozdíl od muslimských států, kde je žena po rozvodu nebo smrti manžela odkázána na práva, které jí předurčuje

Korán, není žena v křesťanských státech nijak omezována a může svobodně vychovávat děti a pokračovat ve společenském životě.

7 DISKUZE A ZÁVĚR

Při psaní své diplomové práce jsem se v rámci svých možností snažila obsáhnout co nejvíce relevantních výkladů na určitá témata v daných náboženstvích. Pestrost názorů a jejich důkazů je zřejmá. Během zkoumání textů, překladů i kontaktem s autoritami jednotlivých církví jsem si uvědomila, že i v rámci jedné knihy, kapitoly a někdy i verše, se dá najít řada vysvětlení a výkladů, které si svým významem někdy naprosto protiřečí.

Porovnávání jednotlivých textů v různých jazycích ukazuje malé rozdíly v zaměňování či vynechávání i jednotlivých slov, které ale často mohou být k vytvoření výkladu klíčové. K tomu, aby mohl být zkoumán původní text, je nutné vycházet z originálních jazyků. Různé verze se od sebe na první pohled liší minimálně, ale když chceme interpretovat určitou část, měli bychom znát původní text a vycházet především z něho.

Komplikací pro takto široké téma je, že ne všechny církve mají vydaná celková jednoznačná stanoviska ke svým přístupům k daným problematikám, kterými se řídí čelní představitelé. Dochází tak k interpretacím, které si každý jedinec může založit na svých znalostech, předchozích zkušenostech či záměrech. Právě v tomto vidím úskalí při sestavování komplexního porovnání postavení žen v jednotlivých náboženstvích, respektive církvích.

Snažila jsem se pracovat se zdroji napsanými autory, kteří jsou v této problematice uznávaní a díky kterým je zřejmá mnohost výkladů role ženy a jejího významu v životě společnosti. Cílem diplomové práce nebylo obsáhnout všechny výklady a porovnávat je mezi sebou, ale ukázat rozmanitost důkazů a odkazů, které základní náboženské prameny obsahují.

Z předchozích kapitol vyplývá, že základní náboženské prameny, z nichž vycházejí v podstatě všechna světová monoteistická náboženství, tedy Bible a Korán, mají několik rozlišných výkladů, které se svým pojetím jeden od druhého velmi liší.

Obě svaté knihy lze interpretovat liberálně, nebo extremisticky. Tyto interpretace záleží na autorovi a na komplexnosti textu, který chce interpretovat. Obě knihy poskytují návod na život, který by se měl hodnotit jako jeden celek, ze kterého vycházejí určitá doporučení, příkázání či ustanovení. Pokud se kniha jako celek neposuzuje a dochází k vytržení částí knihy z celkového kontextu, dává se tím

prostor k interpretacím, které původně zamýšleny nebyly nebo které mohou sloužit jako nástroj pro šíření výkladu, který se autorovi zrovna hodí. Všechny tyto interpretace se mohou lišit svým pojetím a mohou být liberální, fundamentalistické, ale i násilnické.

Prvním předpokladem, který by měl vést ke správným nebo pozitivním interpretacím a na který většina autorit apeluje, je ten, že náboženství vzniklo za cílem učinit společnost a vztah člověka k jinému člověku lepšími. Právě tento předpoklad nabádá k výkladům takovým, které vedou ke společnému blahu lidstva.

V rámci celé Bible je možno najít více linií a pluralitu názorů, které se od sebe velmi liší. Tento fakt dává prostor pro výběr linie, která se interpretovi zamlouvá nejvíce. Právě v tomto spočívá úskalí Bible. Na druhou stranu úskalím Koránu je nepochybně možnost vytrhávání jednotlivých veršů z kontextu a jejich vykládání založené na několika vybraných slovech. Jak bylo dokázáno výše, problematické jsou také jednotlivé překlady, které ne vždy doslovně přenášejí původní text.

Samotné porovnání Bible a Koránu podle mého názoru ilustruje rozdílnost, ale v některých případech i podobnost obou textů. Cílem práce bylo zkoumat původní záměr obou pramenů. Každý autor jednotlivých výkladů ale může záměr vidět trochu jinak a to se stává největším úskalím. Pokud bychom chtěli najít paralely nebo podobné výklady v otázce ženy, pak je to možné. Zároveň je ale možné najít takové výklady, které jsou od základu rozlišné.

Vnímání role ženy souvisí s provázaností náboženství na každodenní život, zvyky, tradice, legislativu a výklad, který si daný jedinec, rodina či komunita vybere. Postavení ženy a její vnímání v muslimském světě podléhá více pravidlům, jež se odvolávají na náboženství. Je to dáno také větší propojeností hluboce zakořeněných tradic s islámem, jehož praxe se na různých místech díky nim značně odlišuje. Záleží tedy pouze na výkladu a praxi náboženství, které určují roli žen. Dají se najít výklady, které staví ženu do podřadné role jak v křesťanství, tak v islámu a naopak. Záleží pouze na autorovi, jakým směrem chce svůj výklad směřovat.

Analýza a komparace dvou největších monoteistických náboženství, tedy křesťanství a islámu, přinesla zjištění, že v každé otázce související s postavením ženy se dají najít rozdílné interpretace. V některých případech, jako například

odkaz na stvoření světa, právo na rozvod nebo zabezpečení manželky, najdeme lepší postavení ženy v islámu než v křesťanství. Na druhou stranu křesťanství nenabádá k zahalování žen a celkově je vykládáno tak, že ženám dává větší volnost. Důkazem pro toto je také praxe v jednotlivých zemích, protože křesťanské státy nenahlíží na ženskou otázku z hlediska náboženského, ale spíše sociálního a právního a k oběma pohlavím přistupují v první řadě rovnocenně. Tím, že literatura obecně řeší hlavně postavení ženy v islámu, je jednoduché inklinovat k názoru, že islám ženy utlačuje. Toto tvrzení není jednoznačné a dají se najít jak výklady, které tento názor potvrzují, ale i takové, které toto tvrzení vyvrací.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

LITERÁRNÍ PRAMENY

- ABDALATI, Hammudah. 2002. *Zaostřeno na islám*. Praha: Ústředí muslimských obcí.
- ANZENBACHER, Arno. 2004. *Křesťanská a sociální etika: Úvod a principy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- ARMSTRONG, Karen. 2000. *Islam: A Short History*. New York: The Modern Library.
- ARMSTRONG, Karen. 1992. *Muhammad: A Biography of the Prophet*. USA: Harper San Francisco.
- ARMSTRONG, Karen. 1993. *A History of God: The 4000 - Year Quest of Judaism, Christianity and Islam*. New York: Ballantine Books.
- ARMSTRONG, Karen. 2000. *The Battle for God: A History of Fundamentalism*. New York: Ballantine Books.
- ARMSTRONG, Karen. 1997. *Through the Narrow Gate: A Nun's Story*. London: Flamingo.
- ARMSTRONGOVÁ, Karen. 2008. *Islám*. Praha: Slovart.
- ARYANTI, Tutin. 2015. Branding the Islamic Village: Modesty and Identity in Yogyakarta, Kauman Village, Indonesia. *Procedia: Social and Behavioral Sciences* 184, 126-134.
- BALABÁN, Milan. 1997. *Žena ve Starém zákoně*. Religio, ročník 5, č. 1.
- BELLINGER, Gerhard, J. 1998. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia.
- *BIBLE*. 2004. Praha: Česká biblická společnost.
- CÍSAŘ, Ivo. 1995. *Žena v písmu svatém*. Brno: Cesta.
- CROFTER, Warren. 2006. *Velká kniha islámu*. Čechtice: Nakladatelství BDV.
- ČERNÝ, Pavel. 2009. *Teologická stanoviska a doporučení: Rady Církve bratrské a Studijního odboru*. Praha: Rada Církve bratrské. <https://portal.cb.cz/download/1487/stanoviska.pdf>
- DAMOHORSKÁ, Pavla, NOSEK, Bedřich. 2010. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum.
- DOLEŽALOVÁ, Iva. 2004. *Postavení a role ženy v křesťanství. V ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí.

- DROZDOVÁ, Monika, ZORMANOVÁ, Lucie. 2011. Rovné příležitosti, z.s.: Postavení muže a ženy v Bibli. *Rovné příležitosti*. <http://www.rovne-prilezitosti.cz/clanky/clanek-1.html>.
- ERDMAN, Joanna N. 2016. The Politics of Global Abortion Rights. *Brown Journal of World Affairs*. Vol.XXII(II), 39-57.
- FREUD, Sigmund. 1910. *Three Contributions to the Sexual Theory*. New York: The Journal of Nervous and Mental Disease. https://www.stmarys-ca.edu/sites/default/files/attachments/files/Three_Contributions.pdf
- GHAMARI-TABRIZI, Behrooz.2013. Women's Rights, Shari'a Law, and the Secularization of Islam in Iran. *Springer Science and Business Media New York*. 2013(June), 237-253.
- GÖRGEI, Dóra. 2016. Zastrásování lékařů zastávajících volbu omezuje přístup k potratům v Itálii. *Liberties.eu*. <http://www.liberties.eu/cz/news/rada-evropy-odsuzuje-italii-pro-obtiznost-dosahnuti-potratu>
- GORNEY, Cynthia. 2016. The Changing Face of Saudi Women. *National Geographic*. 2016(February), 110-133.
- GOUDA, Moamen, POTRAFKE, Niklas. 2016. Gender equality in Muslim-majority countries. *Economic System* 40(2016), 683-698.
- GREGOROVÁ, Anna. 1986. *Bohovia, cirkvi a žena*. Bratislava: Obzor.
- GURSES, Mehmet. 2015. Islamists and Women's Rights: Lessons from Turkey. *Routledge: Taylor and Francis Group*. 2015(6), 33-44.
- Human Rights Watch. 2016. Saudi Arabia. *Human Rights Watch* [online]. New York. <https://www.hrw.org/sitesearch/saudi%20arabia%20woman>.
- HUNTINGTON, Samuel. 2001. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers.
- CHELSTOWSKA, Agata. 2011. Stigmatisation and commercialisation of abortion services in Poland: turning sin into gold. *Reproductive health matters* 19(37), 98-106.
- JELEN, G., Ted, O'DONNELL, John, WILCOX, Clyde. 1993. A Contextual Analysis of Catholicism and Abortion Attitudes in Western Europe. *Sociology of Religion*. 54:4, 375-383.
- *Katechismus katolické církve*. 1995. Praha: Zvon.
- KARÁSKOVÁ, Kateřina a Simon BIRD. 2016. *Kde ženy vládnou*. Praha: Agentura KRIGL.

- KARLIČKA, B. 2013. Religion, Terror, War, and the Need for Global Ethics. In: ÇAPAN, Ergün (ed.). *Terror and Suicide attacks: An Islamic Perspective*. New Jersey: Tughra books.
- KEDDIE, R., Nikki. 2000. Women in Iran Since 1979. *Iran Chamber Society*. http://www.iranchamber.com/society/articles/women_iran_since_1979.php
- KELLY, Kevin T. 2012. *Rozvod a druhý sňatek. Tváří v tvář výzvě sňatek. Tváří v tvář výzvě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- KLAŠKOVÁ, Marie. 2014. Postavení ženy ve Starém zákoně. *České katolické biblické dílo*. <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-c/postaveni-zeny-ve-starem-zakone/>
- KONDRYS, Jan. 2015. Qassim Amin: Otec islámského feminismu, nebo „westernizovaný“ misogyn? *Rozhledy* 2, XXIII. https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/135116/2_Religio_23-2015-2_8.pdf?sequence=1
- KORÁN. 2010. Brno: Levné knihy.
- KROPÁČEK, Luboš. 1996. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad.
- KROPÁČEK, Luboš. 1998. *Duchovní cesty islámu*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad.
- KROPÁČEK, Luboš. 2003. *Duchovní cesty islámu*. Čtvrté vydání. Praha: Vyšehrad.
- KULCZYCKI, Andrzej. 1995. Abortion Policy in Postcommunist Europe: The Conflict in Poland. *Population and development review*. 21(No.3), 471-505.
- KURTH, Godefroy. 2013. *Svatá Klotylda: Královna mezi úzkostí a něhou*. Olomouc: Refugium.
- LAGRANGE, Frédéric. 2008. *Islam D'Interdits, Islam de Jouissance*. Tunis: Téraédre.
- LAWRENCE, Bruce. 2007. *O Koránu*. Praha: Beta.
- List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě. 2004. Praha: Česká biskupská konference. https://www.cirkev.cz/Media/ContentItems/296_00296/29-list-o-spolupraci-muzu-a-zen.pdf
- LLORENT - BEDMAR, Vicente, LLORENT J., Vincente. 2014. Religion and Social Hidden Curriculum: The Educative Influences of Christianity and Islam in Women. *International Education Studies*. 2014(Vol.7, No 4), 126-132.

- MERNISSI, Fatima. 1987. *Beyond the veil: Male-Female Dynamics in Modern Muslim Society*. Revised edition. Bloomington: Indiana University Press.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. 2009. *Definice pojmu terorismus*. <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>
- *Misionární knížka čili návod ku křesťanskému životu*. 1903. 7. vydání. Praha: Redemptoristé.
- MTANGO, Sifa. 2004. A State of Oppression? Women's Rights in Saudi Arabia. *Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law*. 2004(1), 49-67.
- NAWAWI. 2014. *Riyad as-Salihin. The Gardens of the Righteous*. New Jersey: Tughra Books.
- NOVOTNÝ, Adolf. 1992. *Biblický slovník*. Praha: Kalich.
- OBERMAYER, Carla, 1992. Makhlouf. *Islam, women, and Politics: The Demography of Arab Countries*. Population and Development Review, Vol. 18, No. 1. Population Council. <http://www.jstor.org/stable/1971858>.
- OH, Irene. 2010. *Motherhood in Christianity and Islam: Critiques, Realities, and Possibilities*. The Journal of Religious Ethics, Vol. 38, No. 4. Blackwell Publishing Ltd. <http://www.jstor.org/stable/40925927>.
- RADEL, Claudia, COPPOCK, D., Layne. 2013. The World's Gender Gap in Agriculture and Natural Resources: Evidence and Explanations. *Bio One: Society for Range Management*. 2013(December), 7-14.
- RATZINGER a kol. 2010. *Dokumenty Mezinárodní teologické komise věnované morální teologii a etice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.
- REEBER, Michel. 2007. *ISLÁM: Malá moderní encyklopedie*. Brno: KMa s.r.o.
- ROGERSON, Barnaby. 2004. *Prorok Muhammad*. Praha: Lidové noviny.
- ROUSSILLON, Alain. 2007. *La Pensée Islamique Contemporaine*. Tunis: Cérés éditions.
- RUETHER, Rosemary. 1981. Italy's "Third Way" on Abortion Faces a Test. *Christianity and Crisis*. Vol.41(No.8).
- ŘÍČAN, Pavel. 2007. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál.
- SANTISO, Maria Teresa Porcile. 1981. Woman and the Language of Life. *The Ecumenical Review*, 366-377.
- SAR, de Rosa. 2007. *Marie z Magdaly a ženy v životě Ježíše*. Praha: Sar.

- SARDAR, Ziauddin. 2011. *The Life of Muhammad*. BBC. <https://www.youtube.com/watch?v=7FvfFSIQZnI>.
- Saudi Arabia. 2016. *Freedom House*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/saudi-arabia>
- SCHERER, Alice. 1973. *Ženy v Bibli*. Řím: Křesťanská akademie.
- ŠTAMPACH, Ivan, O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál.
- TAYLOR, Reed. 2015. Syariah as Heterotopia: Responses from Muslim Women in Aceh, Indonesia. *Religions* (6), 566-593.
- *The Qur'an*. 2013. Istanbul: Sultanahmet Mosque Maintenance Association.
- TUREČEK, Břetislav. 2007. *Světla a stíny Islámu: Drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel*. Praha: Knižní klub.
- WEBER, Max. 1998. *Sociologie náboženství*. 1. Praha: Vyšehrad.
- WEISS, Michael a Hassan HASSAN. 2015. *Islámský stát: Uvnitř armády teroru*. První vydání. Brno: CPress.
- World Values Survey. 2011. *Turkey 2011: Technical record*. World Values Survey 2010-2014. Results Turkey. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>
- ZATLOUKAL, Stanislav. 2014. *Hledání tajemství ženy. Duchovní podněty Marie Terezy Porcile Santiso*. Olomouc: Refugium.
- ZENOVÁ, J., Katrina. 2010. *Být ženou*. Praha: Karmelitánské nakladatelství.

PŘÍLOHA Č. 1

INTERVIEW AND STANDPOINT OF THE DEAN OF THE FACULTY OF THEOLOGY

FATIH UNIVERSITY, ISTANBUL

26th August 2015

First of all we have to see the historical background and the situation in which was the Quran was revealed. In the time of Mohammed and also before, the role of woman in the society was very low.

Quran and its learning do not say strict rules but sets up the borders. As long as is not contradicting Quran, It keeps the traditions and the roots of the societies for very easy reason – since God knows the psychology of human being, because of his love and mercy, God makes his orders slowly and gradually for His creature human being. Instead, Quran talks about all the things but instead of prohibiting them, it is just putting the limitations, correcting them or giving advice. Like this the people can change their habits slowly and with the time. The most important thing in Islam is “Iman” which is belief. Also we cannot forget that holy Quran was revealed throughout 23 years, it did not appear just from one day to another.

First thing we have to consider is, that Quran's and whole Islam's intention was to make the role of women better than it was before. In the same time, it was pretty sure, that this change cannot come at once. That is why Quran allows maximum four wives for the man – even there we can see the reduction. However in between the lines we can read that the man can have more wives only in the exact circumstances, the first wife has to agree with that and the conditions to be allowed for the next wife must exist and complete and Qur'an strictly orders man to treat his wives equal when he has more than one. And that basically is written there that God (Allah) suggest to man that he should have only one wife.

According to divorce and situation with rights given to men and women, we have to also look at the responsibilities which both of them are having in relationship. Responsibilities for the man in relationship regarding to woman (his wife) are: providing all the necessary needs for her life, like food, household, house, and also

housekeeper etc. if a man has the economical capacity. According to Quran, woman (wife) has to “protect the bed”, which means protect the honor of husband and family, feed the child (at least for 24 months) –but if she wants, the man has to find the woman who will breastfeed the child. All needs of the wife have to be provided by man.

Man has to treat his wife well. It is ordered by Allah and Prophet Mohammad, no one of them can beat each other. The only exception when man can beat his wife occurs when extreme conditions appear. For different period the conditions could be also different. But what must be reminded is that Prophet Muhammad never beat his wives. To sum up, beating is unwanted and strictly not recommended. Interpreters and scholars say that in this time beating cannot happen. In terms of marriage and being mother and father the man and woman are equal.

In any question we have, we always have to look at the leader and in this case, case of women, we always have to look at the life of the prophet Muhammed. Muhammed always treated his wives with respect and never ever beat them. He also said the best husband is the one who is best to his wife. There are stories that He was for example running with his wives outside of his house and the people were surprised, because that was not usual. Also once he accepted the invitation for the dinner only with the condition that his wife can go with him. That shows, that he, as the person people should follow, treated women very well and always fought for their rights.

Extremely important and again it has to be said that the historical background has to be always considered. Also in that time there was no court or official judge who could decide about the guilt of one person. That is why Quran assumes that firstly it is the man who has to be responsible according to Islamic teaching and then can decide important things with consulting his wife and family. Of course, if he acts in a wrong way, then he will be punished by the God.

Nowadays is very easy to make bad things and say that they are in the name of any chosen religion. Why people choose to do so in the name of religion? Because only religion has the strong power across all societies and like that the people can be manipulated.

Always depends on interpretations and whole context. Quran and the teaching inside cannot be taken sentence by sentence but we have to see it as a complex of ideas and teaching.

Veiling

There was having hijab also in former religions and traditions. Until the modern age we were seeing the scarf everywhere in other religions but in contrast from them, Islam has not changed it, did not remove it but arrange it.

Islam orders hijabs to ladies in order not to give sexual misunderstanding to a man. Prophet Muhammed ordered to women to have hijab in the way that there is no message to man, in order to protect herself. Very important note is that hijab in this text means whole clothing including scarf.

Prof. Dr. Muhit Mert
Dean of the Faculty of Theology
Fatih University
Istanbul

PŘÍLOHA Č.2

ÚRYVEK KÁZÁNÍ EVANGELICKÉHO FARÁŘE DANIELA MATĚJKY NA TÉMA „Zahalování“

Druhé čtení – základ kázání: 1 K 11, 1-15

Žena křesťanka má nosit šátek. A nemá ho sundávat ani při modlitbě či prorokování. Milé přítomné dámy, kde máte šátky?

Přečtený oddíl z Pavlova prvního listu do Korintu se někdy udává jako příklad toho, co je v Bibli špatně, co je zastaralé a zpátečnické. Je to prý příklad toho, co rozumní lidé museli zavrhnout, aby se z křesťanství stalo kultivované náboženství. Přece nebudeme takoví barbaři, abychom nutili naše ženy nosit šátky.

Přiznám se, že jsem tenhle oddíl také neměl rád. Ale před pár týdny jsem se do něj více zavrtil a zjistil, jak strašně důležité je pro dnešní dobu zrovna tomuhle textu rozumět. A že je to velmi napínavá záležitost: Proč mají mít podle Pavla křesťanské ženy zahalené hlavy?

Na začátku je nutné říct, že text o šátcích je až jakousi druhou slokou jedné písně. Ta první sloka, zní: „Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“ To je to první, co Pavel zvěstuje a na čem trvá. Slyšeli jsme to z listu Galatským a můžeme to oprávněně považovat za základ Pavlovy zvěsti: Všichni jsou si rovni, všichni jsou jedno v Kristu Ježíši. Židé, pohané, otroci, svobodní, muži, ženy. V Kristu už mezi nimi není rozdíl.

Tahle zvěst, jestli to také vnímáte, měla a má ohromný až revoluční náboj. Ve společnosti, ve které jsou karty a role nějak rozdané, ve společnosti, kde vládou muži, kde pánové vládou nad svými otroky, když řeknete: všichni, ale úplně všichni jsou si rovni. Dokážeme domyslet, co to může způsobit?

Křesťanství má v sobě tenhle revoluční náboj. Díky němu má křesťanství ohromnou sílu. Pavel však v komunikaci s korintským sborem poznal, že je tu i problematická stránka věci. Ukazuje se to na té zdánlivé malichernosti s šátkou.

...

Pavlova argumentace ve věci zahalování hlav se točí kolem jedné věci. A tou je řád. Nebo určitá hierarchie světa: Kristus je hlavou muže, muž je hlavou ženy. Pavel sám v tom textu tuhle hierarchii relativizuje: „V Kristu ovšem není žena bez muže ani muž bez ženy.“ Není jeden méně důležitý než druhý, přesto je tu určitý řád a ten má svůj smysl.

Tento řád má i své vnější znaky: Jako že muž má krátké vlasy, žena dlouhé, muži šátek nenesí a ženy naopak šátek nosí. Je tu určitá, tradice, zvyk. Pavel se nezdráhá odvolat prostě jen na zvyk „Není to obyčejem ani u nás, ani v ostatních církvích Božích.“ aby žena sundávala šátek. Protože i zvyky mají svůj smysl.

Je zřejmé, co je důvodem těchto Pavlových vět: Některé korintské křesťanky zřejmě vzaly vážně tu zvěst o tom, že jsou si všichni rovni, tedy že jsou rovny svým mužům. A tak začaly své šátky odkládat. Ovšem se zjistilo, že to jaksi nedělá dobrotu. Dokáží si představit, že ani ne tak muži jako spíše samy některé ženy to braly jako narušení zvyklostí nebo dokonce jako narušení určitých společenských jistot. Ten zaběhnutý řád má sice své mouchy a nevyváženosti, ale také není radno ho hned naráz odbourat.

Nám ty šátky dnes připadají jako hloupost. Ale skrývá se za tím otázka, jak proměňovat řád světa, aniž bychom ho přitom rozbourali, aniž bychom destrukcí toho řádu nadělali víc škody než užitku.

Možná to bude zřetelnější ještě na jiném tématu, které v Pavlových listech najdeme v podstatě hned vedle: „Není už rozdílu mezi otrokem a svobodným.“. Pavel píše, že jsou si rovni. To je výbušná zvěst. Znamená to, že mají otroci provést vzpouru? Co by taková vzpoura znamenala? (Dějiny nám odpovídají příběhem krvavě potlačeného Spartakova povstání.)

Pavel proto i v tomhle tématu v listu Korintským brzdí (kapitola sedmá): „*Nikdo at' neopouští postavení, v němž ho Bůh povolal. Byl jsi povolán jako otrok? Netrap se tím. Ale kdyby ses mohl stát svobodným, raději toho použij. Koho Pán povolal jako otroka, má v Pánu svobodu. Koho povolal jako svobodného, je v poddanství Kristově. Bylo za vás zapláceno výkupné, nebud'te otroky lidí! V čem byl kdo povolán, bratří, v tom at' před Bohem zůstane.*“

Máme před sebou téma napětí mezi řádem a svobodou. Ano, jste svobodni, ale nepoužívejte svou svobodu k tomu, abyste rozložili to, co nějak funguje. Abyste

překotnou změnou zvyklostí spíše neublížili. „Všecko je dovoleno - ano, ale ne všecko prospívá.“

Už jsem při různých příležitostech vyjadřoval svůj obdiv k velkým osobnostem církve, kteří často uměli být takto opatrní, nespěchat v citlivých otázkách. Na nadšenou snahu Jakoubka ze Stříbra znovu zavést vysluhování z kalicha odpovídá Jan Hus opatrným: „nspěchej“. Martin Luther, iniciátor reformace v Německu, když se po roce skrývání vrátil do Wittenbergu, kde jeho radikálnější kolega Karlstadt za Lutherovy nepřítomnosti zavedl přijímání pod obojí, přijímání z kalicha dokonce znovu zrušil, a vrátil reformy o pár kroků zpátky. Je za tím zvláštní moudrost, že ty náhlé revoluční změny mohou mnohé zničit, zpřetrhat, mohou zranit.

Co způsobilo, když se před šedesáti lety rozoraly meze, které na těch místech staletí předtím měly svůj smysl? Vymyslíte desítky příkladů toho, jak rychlé nadšené změny, za kterými někdy mohla být i dobrá myšlenka, ve skutečnosti ublížily, zpřetrhaly kořeny, vztahy.

I dnes ze soudku aktuálních diskusí: leckterý Čech je ochoten uznat muslimy za kultivované lidi až teprve když jejich ženy odloží šátky. Myslíme si, že to nic není ten šátek sundat a že se tím samotným těm ženám uleví. To je však nepochopení významu tisícileté tradice a řádu, jehož záměrem nemusí být ženu ponížít, ale naopak chránit, jak to vnímají samy mnohé muslimky.

Ale to je zas věc, kterou někteří muslimové vyčítají nám, že my jsme všechny naše tradice už zrušili, zpřetrhali. Že jsme přišli o své duchovní kořeny. A mají pravdu do značné míry. Chápu jejich strach, že nechtějí, aby se to stalo i jim.

Křesťanství v sobě má tyhle dvě stránky: obrovský potenciál k proměně světa, ale i moudrost, která ví, že bezohledné změny vedou k rozkladu. Když se z křesťanství ztratí výbušnost, stáváme se impotentními konzervativci. Když se ztratí ta moudrost, stáváme se šílenci, kteří se ženou ode zdi ke zdi. Pavel kázal výbušnou zvěst, kvůli které šel nezřídka do konfliktu. Ale s jistou moudrostí dokázal před dvěma tisíci lety napsat i to, že ženy by dál měly nosit své šátky.

Křesťanství pak dokázalo místy zařadit i úplnou zpátečku. Tak se do toho stejného listu Korintským dostala i zjevně pozdější vsuvka o tom, že žena má ve shromáždění úplně mlčet. Ta vsuvka protiřečí původnímu Pavlovu textu, který automaticky počítá s tím, že žena ve shromáždění mluví. Ta vsuvka je však

pochopitelná z pozdějšího vývoje, kdy se změnila role mužů a žen ve sborech. V určitém kontextu patriarchální společnosti mohla dávat dobrý smysl. Ale trvat na ní dnes stejně jako trvat dnes na těch šátcích je proti zvěsti evangelia, která nás vede cestou ke svobodě, rovnosti a jednotě.

Ta cesta je dlouhá. Jak dlouho to trvalo, než se prosadila zvěst o rovnosti žen a mužů? To je otázka, jestli jsou si dnes konečně muži a ženy rovni. A jestli se to projevuje zrovna tím, že ženy chodí odhalené. Jak dlouho to trvalo, než křesťané definitivně zavrhlí otrokářství? Až příliš dlouho. Přesto právě toto jsou pokroky, které se staly díky evangeliu.

Žel je to tak, že v kontextu moderního, rychle se měnícího světa, vyznívá křesťanství spíš jako ostrůvek naprostého konservatismu. Nemyslím si, že je to úplně špatně. V hodnotách, které jsou staletími prověřené, je veliký poklad. Ale jádrem křesťanství je zvěst, která svět proměňuje. Zvěst o Boží lásce, která se staví ke všem lidem opravdu stejně.

Nebo je možná ještě vstřícnější k těm, co jsou dole, utlačení, nenávidění, zavržovaní. Jim, dá se říci, nadržuje, aby zdůraznila, že nejsou méněcenní, že všichni jsou si rovni před Boží tváří. Není rozdílu mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, ženou a mužem, chudým a bohatým, starým a mladým, černým, bílým, úspěšným, neúspěšným, domorodcem a cizincem. Pro Krista, v Kristu není rozdílu.

Na nás je, abychom naším myšlením i jednáním citlivě a třeba nenápadně, jen svým osobním postojem, abychom tuhle zvěst ve světě uskutečňovali.

Pane Bože, ty nás nemáš více rád než kohokoli jiného. Ale nemáš nás ani méně rád než kohokoli jiného. Prosíme, ať podle toho dokážeme žít. S lidmi kolem nás, s blízkými i vzdálenými. Amen.

PŘÍLOHA Č. 3

ROZHOVOR S BIBLISTOU A TEOLOGEM VLADISLAVEM DONÁTEM

Jak byste definoval postavení ženy v Bibli?

Postavení ženy v Bibli je dnes velmi kontroverzní otázka, která je aktuální s přílivem lidí z muslimských zemí. Postavení ženy je jasně dané již na začátku Bible, a měla by diktovat postavení ženy po celou dobu života a ve všech aspektech. Je zde jasně napsáno, že člověk je muž a žena. Bůh na počátku stvořil člověka jakožto muže a ženu v jednotě. Muž a žena jsou si naprosto rovni. Ve své identitě – lidství – jsou si muž a žena naprosto rovni, ale stejně jako v rovnocenných osobách svaté Boží trojice existují různé role, je tomu tak i u člověka. Jeden z mnoha biblických textů, který o tomto hovoří je Efezským 5, kde je psáno “ženy podřizujte se svým mužům”. Tento verš je velmi lehce zneužíván, když je vytržen z celého kontextu. Pokud se celý koncept rovnocennosti a zároveň různých rolí domyslí, lidé zjistí, že úžasně funguje. V tom samém textu totiž čteme: „muži, milujte své ženy, jako Kristus miloval církve a obětoval se za ni“. Pokud se na tento verš a jemu podobné podíváme z celkového měřítka, zjistíme, že žena se má dobrovolně podřizovat svému muži, který ji má milovat tak, že je ochoten za ni položit život...tedy dělat vždy jen to, co je v jejím nejlepším zájmu. Nikde v Bibli se neobjevuje, že by žena byla podřadná bytost. Naopak, např. v Přísloví 31 je vykreslená dokonalá žena, která je vyvýšena ve všech ohledech.

Jaký zaujímá Bible pohled na manželství?

Model křesťanského manželství je naprostá rovnost mezi manželi. Každý z manželů má ale v manželství jinou roli. Žena se ochotně podřídí svému muži, protože právě muž nese více odpovědnosti za rozhodnutí, která si týkají celé rodiny. Oba se milují a jeden by pro druhého položil život. Bez osobního vztahu s Bohem by tento vztah nefungoval. Stejně tak se musí dobře interpretovat „svým mužům“. Zde je jasně řečeno, že ženy se mají podřizovat pouze svým manželům a ne všem mužům. Důležitá je podle mého názoru absolutní rovnost jak v osobním, tak pracovním životě.

Jak by se měla Bible vykládat? Platí stejné pravidlo jako u Koránu, že pokud nerozumíme nějakému verši, je zde jiná kniha, která podrobně vysvětlí a zasadí situaci do kontextu?

Písmo se má vykládat jedině Písmem. Pokud tedy něčemu nerozumíme, je nutné studovat Bibli v širším kontextu a nalézt odpověď na naše otázky z Bible jako z celku.

Jak byste definoval Baptisty?

Ve stručné definici baptismu bych zdůraznil dva body. První a zásadní důraz u baptistů je důležitost Bible jakožto Božího slova, které je pro nás zásadním a jediným vodítkem v otázkách víry i všech oblastech praktického života. Druhým je ten, že křest může nastat až ve chvíli, kdy se pro to samotný člověk rozhodne. Nekřtíme miminka, ale dospělé, kteří se z vlastní vůle rozhodli následovat Krista ve svých životech.

Jak se Bible staví k zahalování žen?

Křesťané tuto část vykládají různě. Text, který hovoří o zahalování žen 1. Korintským 11. Jedná se ovšem pouze o pokrývku hlavy při modlitbě, tedy při bohoslužbě a ne v celém životě. Poslední věta tohoto textu říká, že tato praxe je „zvykem...“, tedy nezdá se, že by apoštol Pavel vnímal tuto věc jako Boží příkaz, ale jako určitou tradici, ve které je možnost různých názorů.

Má podle Bible žena právo na všechna povolání jako muž? Jaký je pohled na ženu jakožto duchovní autoritu?

Žena může pracovat kdekoliv a již na začátku jsem zmínil, že by měla být naprostá rovnost i ve finančním ohodnocení za stejnou práci. Jediná věc, kterou žena nemá dělat, je povolání pastora (biskupa) staršího – což je dle Bible jedna a táž pozice. Bible to odůvodňuje tak, že muž byl stvořen dříve, navíc žena podlehla pokušení jako první, a proto by žena neměla vyučovat a duchovně vést muže v církvi. Žena může v církvi sloužit ve všech ostatních oblastech od duchovní a sociální práce přes věci praktické – stejně jako muži.

Požadavky na muže, který touží být pastorem/biskupem/starším jsou popsány na různých místech, například v 1. Timoteově 3, kde se mimo jiné píše o tom, že tento muž má být „mužem jedné ženy...a řádně vychovávat svou rodinu“.

Jak Bible vidí sexualitu?

Sexualita je v Bibli několikrát diskutovaná a v manželském vztahu je zdůrazňovaná jako zdroj radosti a potěšení obou manželů. Dokládá to například 1. Korintským 7, kde se jasně říká „neodpírejte se jeden druhému...žena nemá své tělo pro sebe, ale pro svého muže a muž nemá své tělo pro sebe, ale pro svou ženu“. Tato kapitola jasně vysvětluje manželství a vzájemné vztahy mezi mužem a ženou. Důležitých textů o manželství je mnoho, ale už začátek knihy Genesis učí, že manželství je jeden muž a jedna žena na jeden život a mnoho dalších textů poté vysvětluje, jak mají tito dva lidé spolu žít i v otázkách sexuality.

Jak se Bible staví k problematice rozvodu?

V první řadě je nutné podotknout, že v Bibli se o rozvodu hovoří negativně. Pokud jsou problémy, mají se řešit. Mělo by se dělat vše pro to, aby k rozvodu nedošlo. V manželství dvou křesťanů by na prvním místě měl být Bůh, na druhém manžel/ka a na třetím potom děti. Vztah s Bohem a živá víra v něho upevňuje i mezilidské vztahy. Pokud už k rozvodu přece jenom dojde, člověk by už podruhé neměl vstupovat do dalšího manželství. Na tuto oblast opět existuje více názorů i mezi křesťany. V knize Leviticus Mojžíš pro „tvrdost srdce“ Izraelitů povolil napsat rozlukový lístek. V evangeliích Kristus říká, že každý, kdo by opustil svého manžela/manželku, kromě případu cizoložství toho druhého, se sám dopouští cizoložství.

Je antikoncepce povolena?

Jedním z cílů manželství je mít potomky. Na druhou stranu by ve vztahu měla být moudrost, která vede ke společným rozhodnutím, jestli je rodina schopna potomky uživit a popřípadě kolik jich pár má mít. Důležitá je ovšem i otázka toho, co je antikoncepce. Existují způsoby, jak zabránit početí – oproti zničení již oplodněného vajíčka. V tom případě se jedná o potrat a ten je samozřejmě nepřípustný, protože se jedná o vraždu. Z biblického pohledu se již od splnutí spermie a vajíčka jedná o člověka – živou bytost stvořenou k Božímu obrazu.

Starý Pelhřimov, 3.5.2016